

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

322 - 25 עמודים

קונטרס ויציב ונכון, יסודי ההיתר לעירוב דשכונתינו בארא פארק יצ"ו,

ע"פ דברי רבה"ק בספרו שו"ת
דברי יציב "...על כן שמעתי
לדברי חברי להעלות עלי כתב
וגליון עיקרי ההלכות שנשנו אז
במשנתו של מרן בעל דברי יציב
זצ"ל, וגם קצת פרטים מגופיה
דעובדא דהקמת העירוב הנוגעין
לענינינו היכי הוי..." בירור
בשיטת כ"ק אדמו"ר מצאנז
קלויזנבורג זצ"ל בענין עירובי
חצירות.

קונטרס וייציב ונכון

הקדמה

ראיתי שיש מאנ"ש הי"ו הנזכרים בדעת רבה"ק אדות ההשתמשות בהעירוב המהודר שהוקם בעירנו, והוא מחמת שני טעמים. האחד, שראו דברי רבינו בהשבתו ולא ירדו לעומק הדברים, והשני, מפאת שלא ידעו פרטים ממציאות השתלשלות הקמת העירוב.

לכאורה לית דינא דין צריך בשש כי רבני ציד"ץ דקהילתנו שליט"א שנחמנו ע"י כ"ק אדמו"ר זי"ע, ושמשו לפניו בהוראה כשלושים שנה בודאי ידעין מה הייתה דעתו הגדולה. הן הם יורו לנו המעשה אשר נעשה, והלא המה העומדים בראש הרבנים המעודדים והמתירין. אבל בכל זאת רואים אנשים כערכי לדעת על מה הטבעו יקדוטיה. על כן שמעתי לדברי חב"ד להעלות עלי כחז וגליון עיקרי ההלכות שגשגו אז במשנתו של מרן זצ"ל, וגם קצת פרטים מגופיה דעובדא דהקמת העירוב הנוגעין לענייניו היכי הוי.

מוצן שאין אחי לזכר הלכה למעשה ולאסקוי שמעתתא אביצא דהלכתא, וגם לא באחי לזכר הלכות אלו לעומקן או למצות ידי כל השיטות, רק כחבתי לאנשים כערכי שידעו מעט משורשי הדברים. וכוונתי היא רק להודיע לכללות אנ"ש והנלוים עליהם האריך דברי מרן זי"ע היו לנו לעינים בכל פסיעה ופסיעה והאריך למדנו פירושו, ולקצטן בדפוס. לכן אביצא סיכומי ההלכות בלי אריכות, ולא ארצה בראיות. וכשיש הרבה דרכים מוליכין לאותו המסקנא אביצא היותר פשוט. וכן אעתיק המקורות הנוגעים להשבת רבינו ולפעמים ארחיב קצת הביאור כדי שיוצן לכל צן חורה אף זה שאינו מצוי בהלכות אלו. ואעתיק רוב חלק השו"ב הנוגעת לענייניו.

מי שבקי בספרי מרן זי"ע יודע שבהשקפה גרידא ומצלי לדעת את המקורות המוצאות, א"א בכלל לירד לסוף דעתו הגדולה, כי הרבה פעמים הוא ממש להיפך מהמשממע בהשקפה ראשונה. כמש"כ בהקדמתו להדפסת תשובותיו, וזלה"ק "ודרך כתיבתי בקולר מילין שרק מי שבקי בענין יצין את האמור והוא יכרר לעצמו הנכון לדרך האמת" ובפרט בהלכות המסובכות האלו שמועטים המה הבקיאים בהם. ע"כ השתדלנו להעתיק את המקורות וגם ביאור במקצת עד כמה שאפשר. וכולי האי ואולי נוכה לטעום מנופת נוף דברי רבינו הק' זי"ע ועכ"א.

חילקתי את הדברים למעלה מן השיטה ולמטה הימנו, ודע מה למעלה כחבתי בנגון קל למען ירוץ הקורא בו ולמטה כחבתי הראיות והמקורות ומראי מקומות, וסימך ונעשה פרי למעלה ושורש למטה, ודא ודא אחת היא כי אי אפשר לאחד בלא השני, וטובים השניים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם.

לפני שמסרתי את העלים להדפסה הראיתים לחב"ד די דינא רבא דקהילתנו שליט"א, והגרא"פ כתב על הדף האחרון את דעתו וצאו בהותמיו. ולמחרת קראני לביטוי והוסיף עוד את השורה הראשונה "מכתב הודעה לאנ"ש כ"י".

ואני קורא בדברי רבה"ק בללו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי ויה"ר שיקויים בנו הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה.

קונטרס ויציב ונכון

מי שרואה את הדברים או קמעי הדיבורים האלו בהסתכלות שטחית גרידא וחושב שידד למוף דעתו הרחבה של רכה'ק מבלי התעמק, יצא לו פסק שא"א לערב לא ע" השתתפות בפת ולא ע" שכידת רשות משר העיר רק כשכל בני העיר מער ועד זקן כולם רוצים בהעירובי הצרות.

ודגה לכד מהתמיה שבדבר, שהוא דבר שבמעט אי אפשר בעירות הגדולות, שנדגו מעולם לערב אפילו עם התנגדות¹ עוד הוא מנגד לכל הפוסקים האחרונים שהעלו שלא לחשוש להתנגדות מאיזה צד שיהיה, וכל אחד למעמיהו², ודברי רבינו חידושים הם, ואין לך בו אלא חידושו.

ונהי אנן אם תשובת רבינו הוא לאסור איסור, או רק להעיר אוון של אלו המערבין בעירות גדולות לשום לב לחששות האלו. וזה החלי בעזהש"ת.

דגה לכאורה העלה כאן רבנו כמה חששות לאיסור.

- ו. אם אינו רגיל לערב אין בני החצר יכולים ליטול ממנו בע"ב וצריך בי"ד לכופו.
- ו. כשיש בעיר רבנים ות"ח המוחים בעשיית העירוב ומנמקים טעם התנגדותם ע"פ הלכה אין ביד בי"ד לכופם.
- ו. כל זמן שלא כפו אותם בבי"ד לא מדגי העירוב.
- ו. במקום שאין כופין אותו בבי"ד להוציא ממנו את הפת, אין הדבר ברור שאפשר לזכות לו העירוב בע"ב.
- ו. שכידת רשות משר העיר אפשר דלא מדגי כי אם כוחו של שר העיר הוא רק מטעם שהוא שכירו ולקטמו, לא נתברר אם יש דין שכידות משכירו ולקטמו גבי ישראל.
- ו. אף דקיטא לן להקל בעירובין מבל מקום אין לנו לגבב קולות ע"צ קולות.

ובשניעין הטיב נראה כי החששות הג'ל אינם יכולים לעמוד אחד אחד לכדו אלא הם שרשרת אחת. ואם יש מציאות שלא יועיל העירוב, הוא רק אם איתגירו לכולם, ואם ליתא לחשש אחד, למשל א: א. הוא רגיל לערב או ב. אין ההתנגדות ע"פ הלכה וכן כולם, או כשר העירוב לשיטת רבינו ולא איכפת לנו עוד מהחששות האחרות.

ולכשתדיק בדברי רבנו תראה שלא רק חששות לאיסור העלה שם, כי גם הלכות חשובות נשנו כאן.

דגה רבינו דן הלכה למעשה שיש אופנים שמדגי כפיית בי"ד, והתשובה נכתבה אודות העירוב בבארא פארק ששם לא דהא לא בי"ד קבוע ולא כוח בי"ד יפה להוציא ממון בע"ב ולכשתמצי לוטר או בדברי רבינו הג'ל תמצא כמה דלכתא גבירתא:

- ו. כפיית בי"ד ע"ד העירוב אינו דוקא בבי"ד קבוע של עיר³.
- ו. סתם אנשים שאינם ת"ח או אפילו ת"ח אבל אין להם טעם ע"פ הלכה אפשר לכפותם בבי"ד שלנו.
- ו. כפיית הבי"ד הוא כדי לזכות להם העירוב ולא להוציא ממנם⁴.

¹בעיר הגדולה ווען היה עירוב לפני המלחמה, והיו שהתנגדו לזה וביניהם הברכת חיים מאלשטאדט וצ"ל מחמת שלא רצו לסמוך על מחיצת המים של הנהר הנקפא בימות החורף, והרה"ק מקאלאשיץ וצ"ל כששבת שם מאן לאכול ממאכל אחד שהביאו לשה"ט ע"י העירוב רק משום כבודו של הברכת חיים. (נדפס בספר דברי חנה השלם ניו יארק תש"ן)

² ונחשוב רק אחדים, ובחרת בחיים סי' קכ"ג, שואל ומשיב ח"ב סס"ב, דבר הלכה מהגר"א קלאצקין אות נ"ח, זכרון יהודה צ"ה, זקן אהרן כ"ו, ושו"ת אבני נזר (או"ח סי' רמ"ז) וז"ל ושמה לבי שלמעשה לא מלאה לבם של המתעקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם עכ"ל. ולא חשש למסרבין לזכות בפת. וכן בערוה"ש חו"מ קס"ב, מחזה אברהם, חזון נחום שנביא להלן, ועוד הרבה מגדולי הדורות עד דורנו, ובבית יצחק ח"י"ד קו"א ס"ח נשאל אודות עירוב בעיר אחת שיש בה ב' קהלות שאחת מהם לא רצתה בעירוב, ורב העיר התיר הטלטול ושלח נימוקיו להבית יצחק והוא מפלפל ודוחה כל טעמיו להיתר ועכ"ז לבסוף מסיק וז"ל ומכ"מ לדינא יפה הורה להתיר הטלטול על סמך העירוב שעשו מבלי שום חשש. – ועיין בשו"ת צ"ץ אליעזר ח"ט סי"ז עי"ש גם בענין הזה לגבי העירוב בלונדון שמביא כמה ראיות שאין לחוש כלל להתנגדות.

³ כי פשוט שאז כמו היום, לא היה עוד בב"פ בי"ד קבוע.

⁴ כי בלי בי"ד קבוע אי אפשר להוציא ממון בפרט מרבנים שיש להם בי"ד לעצמם

קונטרס ויציב ונכון

פתיחה

ידועה שיטת רבינו בענין רשויות שבת, שאחר כל השקלא ומריא לכאר שימות הראשונים בענין רה"ד שלנו. מסק וול"ק: (דברי רבינו באותיות גדולות) וכל זה לפלפולא אבל להלכה כיוון שהדבר במחלוקת הוא שנויה בבה"צ אין לדין אלא מה שענינו רואות משנות דור¹, ופוק חזי מה עמא דבר, שכבר נהנו בכל תפוצות ישראל לתקן עירובין בכל עיירות גדולות בלי שום פקפוק וגו' ומסיים הפסקא וא"כ בוודאי שפיר דמי לתקן עירוב כדת וכדין, וראוי ונכון לתקן עירובין לתקנת הרבים וכנהוג מקדמת דנא.

אמנם צריך זהירות בזה שיהיה העירוב עשוי כהלכתו, ויעמוד תחת פיקוחם של רבנים מובהקים שישגיחו תמיד על כך, ולא לסמוך על קולות שונות, וכגון על חומי המלגרה וגו' רכאן כיוון שאנו מומכים על הפוסקים הלדיין לית לן רה"ד גמורה, הרי לא יכשלו אלא בחילול שבת דרבנן, ופשיטא שבשכיל זה לא נבנים עצמנו להתיר בקולות החוקות.

ובכל אופן המחמיר לעצמו, מחמת שחושש לדעות הני מרבוזאטא, או שחושש לסמוך על המסדרים, בוודאי שקדוש יאמר לו ולא שייך בזה החשש של אינו מודה בעירוב, כיון שחושש שאינו כהלכתו, וגם משום יתרא לא שייך דלא ניכר בו שאינו רוצה למלטל, וגו' לכן בני"ד אין בדינו למחות ולנעור לא ביד המקילים ולא ביד המחמירים כי יש להם על מה שימכוכו. עכלה"ק

הוצא לנו שלדעת רבה"ק אין שום חשש רה"ד בעירות גדולות הנ"ל. אך כדי להתיר המלטול צריכים כידוע עוד לערב החצירות שיהיו רשות אחת, וזה נעשה או בהשתתפות כל דיירי העיר כפת, או אם אי אפשר, על ידי שכירת רשות משר העיר, ועל זה דן רבינו במימנים הבאים.

אות ה' וזה"ק: ואולם כמה דברים אמורים כשכל בני העיר העתם נוחה בתיקון העירוב ומערכים החצירות יחד. אבל בשכמה מאנשי העיר מתנגדים ומוחים בעשיית העירוב הרי אינם מקנים ומערכים רשותם ואסור ולמלטל לשם כדן הצר שאינה מעורבת, ומבואר בסו"ס שם"ז דאם אינו רגיל לערב עמהם אינם יכולים ליטול ממנו בע"כ אבל כופין אותו בב"ד וכו', עיי"ש ובני"ד הרי יש רבנים ות"ח שמתנגדים ומנמקים זאת במעמים ע"פ הלכה, ופשיטא שאין ביד בני"ד לכופם, ועכ"פ כל זמן שלא כפו אותם ולא הסכימו לערב לא מהני מידי. עכ"ל בענין השתתפות כפת.

ולהלן ומה ששכרו רשות מאת הקאמישינער וגו' לא שכרו ממושל העיר רק משכירו ולקיפוד ואף ממושל העיר עצמו הרי אין הבתים קנויות לו ולכל היותר בידו רק לסלק את התושבים ולפנות הבתים לצורכי העיר בשעת מלחמה וגו' והכו דלא לזסיף עלה גם בישראל שרשותו אוסר מדינא, ואף להפוסקים שהקילו משכירות מישראל רק מישראל עצמו ולא משכירו ולקיפוד. עכלה"ק ולהלן מרחיב רבנו הדבור אודות אופני השכירות משר העיר.

¹מהר"י חגיז בשו"ת הלכות קטנות ח"א סימן ס"ט וז"ל כלל גדול שהיה מוסד בידינו אם הלכה רופפת בידך מוק חזי מה עמא דבר, כי פשוט הוא אשר באהבת השם את עמו ישראל יסור מכשול מדרכיהם ולא יטו כל העם אחרי היחיד אילו סברתו דחוויה עכ"ל.

²פירוש שכירו, ששכרו לעבוד עמו לכל השנה. ולקיטו, ששכרו רק ללקוט תאנים בזמן הלקיטה ואמרו חז"ל שאם הגוי אינו רוצה להשכיר רשותו או אם ליתא קמן, שגם מועלו יכול להשכיר רשות בעליו הגוי, ויש כמה שיטות בטעם הדבר, יש אומרים שהוא מכיון שיש לו להפועל רשות ללכת לבית בעליו מתוקף עבודתו. וכמו כן כל אחד שיש לו רשות להכנס לדירתו של בעה"ב, כגון שהניח כליו שם, ג"כ יש לו אותו התוקף. וי"א שהטעם ששכירו ולקיטו מהני הוא מכיון שהוא מועלו הוא כמו שלוחו, ולפ"ז אם רק מקבל פרס מבעה"ב אפילו אין לו רשות להיכנס לביתו יכול להשכיר ולערב.

קונטרס זיציב ונכון

ו. אף במקום שלכתחלה אין בופין, אם ערבו עליהם בבי"ד היו עירובי.
אבל עתה נחזור על דראשונות, לחששות שעורר רבינו לעיל, ונברר אחת אל אחת אם בנידון דידן בבארא פארק יצ"ו ישנם לחששות האלו בולם או רק מקצתם.

א

ו. אם אינו רגיל לערב אין בני החצר יכולים ליטול ממנו בע"ב צריך בי"ד לכופו.
נחזי אנו אי המוחים בבארא פארק דינם כדן מי שרגיל לערב או כדן מי שאין רגיל לערב.
לשון רבה"ק דאם אינו רגיל לערב עמהם אינם יכולים ליטול ממנו בע"ב אבל כופין אותו בבי"ד.

רכנו הזכיר אינו רגיל משום שאם הוא רגיל לערב אין שום ספק שאינו יכול לאסור העירוב על שבניו רק משום שאינו מקנה רשותו, והוא מיטרא דשמואל בעירובין פ' ע"א. וז"ל המחבר בשו"ע שם"י, ואם הוא רגיל לערב עמהם ועבשו אינו רוצה, בני חצר נכנסין לתוך ביתו ונוטלים ממנו בע"ב, ואם הוא אינו רגיל אינם יכולים ליטול ממנו בע"ב אבל דיו בופין אותו בבי"ד לערב עמהם, או כבי"ד יורדים לנכסיו. ושם בהג"ה מי שאינו רגיל לערב ועירב עם בני החצר וחזר מעירובו צריך לחזור ולכבות. אבל אם רגיל לערב הוא בעל בורחו ע"ב, ולא מהני לא עומד וצווח ולא מקפיד על עירובו.
ונקדים לבאר במקצת מה הם הגדרים של רגיל לערב שמעריבין עליו בע"ב.

דהנה עצם דין עירוב בעל בורחו לכאורה קשה, האך יכולים בכלל ליטול פתו של אדם, כלי בי"ד או אפילו עם בי"ד, ולערב עליו בע"ב, הלא הלכה מפורשת היא שהמקפיד על עירובו -ששבניו לא יאכלוהו - אין עירובו עירובי והטעם דבעינן שותפות נוחה ועריבה, א"ב בשתקנו חז"ל שבני החצר או שאשתו של אדם מערבת לו בע"ב, מה הועילו חכמים בתקנתם? הלא הלא יקפיד על פתו או יפקדו, והעירוב יתבטל? אלא נמצאנו למדין מזה, שכל מקום שאמרו חכמים שמעריבין עליו בע"ב, או דעתו ורצונו לא מעלה ולא מוריד כל עיקר. כי עיקר עירובי חצרות הוא רק ההיבר שלא יתחלפו ברשות דרכים, ותקנת חז"ל היה שמעריבין עליו או ברצונו או ברצון חכמים.

ובשלושה דעות של אדם יכולים לערב עליו, (א) מדעתו, בלומר שאנו יודעין בבירור שרוצה לערב. (ב) שלא מדעתו, בלומר בסתם שלא שאלנו אותו וגם לא אמר לנו בלום, דקי"ל דמעריבין עירובי חצרות שלא מדעתו, חבות גמור הוא לו וזכין לו לאדם שלא בפניו. (ג) בעל בורחו, באופן שאמרו חז"ל שמעריבין לו. ואז לא בעינן דעתו בכלל. ומעריבין עליו בע"ב היינו שגם מזכין לו בע"ב.

^א מסוף הדיבור: כ"ז שלא כמו אותם לא מהני. ואפשר שהטעם מעירובין פ' מעשה בכלתו של ר' אושעיא ומסיים הש"ס שהעירוב כשר שכל שיש לך להקל בעירובין הקל, וברש"י בע"ת, וכש"כ בעירובי חצירות, ובתוס' דמייירי בע"ח, ובירושלמי פ"ה ה"ו משמע קצת שהיה זה עירוב חצירות בע"ב עיי"ש כל הענין. מכל מקום משמע שאפילו אי לכתחילה היה שלא כדן אין עביד מהני.
^ב ש"ס"ו ס"ה, ושאר פוסקים.

^ג בעינן זה הקשו במנחת פתים ובגאון יעקב שם דף פ ע"ב, ולא ירדתי כעת לטעם וסברת הדבר רק למסקנת ההלכה. וראה להלן הערה כ"ו.

^ד ש"ס"ו מ"ב סק"א בשם הלבוש שמעריבין עליו בע"ב משום שחששו חז"ל שמא יתכוין להקניט את הדרים לאסור עליהם.

^ה וכן ברמ"א ש"ס"ו ס"ה בהג"ה, וכן במחבר שצ"ב ס"ח דאם מזכה משלו א"צ להודיע לאותן שזיכה להם קודם השבת אלא אם מודיעים בשבת מותר לטלטל.

^ו זולת אם הבית הזה שנתוסף פתוח לשני חצירות ואינו רוצה שביתו ישמש לבני שני המבאות מקום להניח שם כליהם. כיון שהוא הבית היחידי המשמש מעבר. אבל כשהבית או החצר פתוח למבוי אחד בלבד זכות היא לה בהכרח (מ"מ פ"ה ה"ו הלכות עירובין). ועיין ביאה"ל ש"ס"ח ד"ה ושלדין גם באופן הראשון א"צ להודיעו.

^ז והאחרונים טרחו להביא ראיות דהיכא דזכות גמור הוא לו, יכולין לזכות לו בע"ב. ואבזה דכולהו בשו"ת שו"מ מהרשב"א בקידושין דהיכא דזכות גמור הוא לו זכין לו אפילו עומד וצווח. ולכאורה גמרא מפורשת היא. דמרא דשמעתתא דבני החצר נכנסים לתוך ביתו ונוטלין ממנו עירובו בע"ב, (עירובין פ' ע"א) הוא שמואל. ואיהו גופיה סבירא ליה דעירוב משום קנין, כלומר שעם פת העירוב מזכין לו חלק בדירת המערב. נמצא כל היכי דמעריבין עליו בע"ב, אפילו בפתו

קונטרס ויציב ונכון

ואלו הם ד' אופנים שמקרבין עליו בע"כ.

1. כשאוסר על בני החצר אם אינו מקרב עמהם, כגון שהוא צריך לעבור דרך שמה העירוב כשיצא מביתו. או אם החצר פרוצה באופן שדירתו אוסרת עליהם. או שדד בבית שיש לו שני פתחים לשני מבואות, ורגיל לצאת ולבא במבוי אחת, הרי זה אוסר על בני המבוי שהוא אם אינו מקרב, ואז אע"פ שאינו רגיל בכלל לקרב עם בני החצר הוא מ"מ הרין הוא שאשתו של אדם נותנת פת ומקרבין עליו בע"כ.⁷ ח"ל השו"ע בריש הסימן אשתו של אדם מקרבת לו שלא מדעתו אפילו אם מיהה בה שלא לקרב ואפילו אין רגיל לקרב עמהם, וה"מ כשאוסר עליהם ע"כ.
2. כשאוסר על בני החצר, אע"פ שאין רגיל בכלל וגם אשתו אינו רוצה, או הרין הוא שאינם יכולים ליטול פתו ממנו בע"כ אבל היו כופין אותו בכ"ד ליתן פת ולקרב עמהם כדי שלא יאסור עליהם.
3. כשהגיל להשתתף עם בני החצר וגם אוסר עליהם או בני החצר נבנסין לתוך ביתו בלי ב"ד וגופלין ממנו בע"כ.⁸
4. מי שהוא רגיל לקרב והורז מעירובו, אע"פ שאין אוסר הוא עירוב בע"כ.

ודנה באופן א' סובר הרא"ש דבעינן לכה"פ דעת אשתו. וכיארז המפרשים הטעם דבעינן דעת אשתו כדי שלא תדא בידם פת גזולה.⁹ אבל אם אין צריכין לפתו, אין צריכין דעת אשתו,¹⁰ דומיא דאופן ד' כשהגיל לקרב וחזר בו, מכיון שהפת כבר בידם ולא היו פת גזולה.¹¹

וח"ל הרמ"א בסוף הסימן (שם"ז) מי שאינו רגיל לקרב ועירב עם בני החצר וחזר מקירובו צריך לחזור ולזכות בו.¹² אבל אם רגיל לקרב הוא עירוב בעל כורחו.

ופירוט רגיל לקרב כאן, אין הפירוט שהוא רגיל להשתתף עם בני החצר, אלא הוא רגיל לאסור. דהיינו שהרגילות שלו לצאת בפתח חצר זו גורמת לו לאסור.¹³

וכן איתא בהדיא בשו"ע הרב שם: עירובו עירוב בע"כ אם אוסר עליהם או שהגיל לקרב עמהם.

של המערב, גם מזכין לו בע"כ. וצ"ל דמה דמספקא ליה להפמ"ג אי מהני זיכוי בע"כ, היינו באופן שאין דין דמערבין עליו בע"כ. מפי הרב ר' אליעזר ליפא הלוי בהרה"ג ר"פ מילער שליט"א. ועיין בקונטרסו אודות זכוי הפת שמביא דברי הירושלמי והראשונים בהדיא שמזכין לו בע"כ. ועיין גם בדברי הרשב"א בסוף האות הזה.

⁷ מחלוקת הראשונים בזה וזו שיטת הרא"ש שם והדעה הראשונה במחבר. אבל למסקנת הלכה זו אין חילוק בין שיטה זו לשיטת התוס' והר"ח ושאר הראשונים, חוץ משיטת הרמב"ם.

⁸ ואפילו דעת אשתו לא בעינן, לא מבעיא להר"ח והרי"ף והרמב"ם וסיעתם ולהי"א שהביא המרדכי אלא אפילו להרא"ש לפי דברי הקרבן נתנאל, וגם המ"א סש"ס"ז ס"ל כך מכיון שמקשה על סתירת הרא"ש ולא מתיר דהכא בעינן דעת אשתו, ובוודאי שסבירא ליה להרמ"א כך דמסיים הסימן הוי עירוב בע"כ ולא בעינן דעת אשתו. ובמאמר מרדכי מפרש דברי הרמ"א דהוי עירוב בע"כ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה' פירוש לשיטת הרא"ש צריך דעת אשתו, משום דהוא מפרש דתמיד צריכין דעת אשתו אפילו ברגיל לערב ואוסר, אבל לשון התוס' הרא"ש וז"ל ועוד נוכל לפרש דג' חילוקין יש, שרגיל ואסר נוטלין בעל כרחו בלא דעת אשתו עכ"ל.

⁹ קרבן נתנאל שם וגם בנתיב חיים שס"ז, וכן משמע בבגדי ישע ובנהר שלום שם. וז"ל העצי אלמוגים (סקי"ט שפ"ב) דשכירו ולקיסו עדיפי מאשתו שהיא מערבת משלו משא"כ שכירו ולקיסו מערבים משלהם, דמהני בכה"ג אף במיחה דכל מחאתו על לערב משלו משא"כ במערבים משלהם דזכות הוא לו. גם כן משמע דמה דבעינן דעת אשתו מחמת פת גזולה נגעו בה. ובאמת כן משמע בדרכי משה כאן דמקשה מה שנא אשתו מבני הבית, ולא משני דאשתו כגופו, וכן גם משמע למעיין בט"ז בסימן זה. דעדיפת אשתו וב"ב מבני החצר הוא רק בלקיחת הפת. ומשוה אשתו וב"ב, דלא כהפמ"ג דלהלן.

¹⁰ ובפמ"ג מסתפק דילמא הטעם מפני שאשתו כגופו. וכן משמע לכאורה בב"י והניחו בצ"ע.

¹¹ לשון המ"ב סק"ד, שאינו יכול לחזור ולבטל עירובו וכדלעיל דהיכא שהוא רגיל לערב עמהם באים בני החצר ונוטלין ממנו בע"כ וכ"ש הכא שהפת כבר מונח בידם, ואף לדעה הראשונה דס"ל דבלא דעת אשתו אין בני החצר יכולין ליקח בע"כ, הכא קיל מפני שהפת כבר מונח תחת ידם. הרי שדימה הלכה זו היכא שרק אוסר לרגיל לערב ואפילו דעת אשתו אינו צריך.

¹² תחלת דבריו עד אבל אם רגיל לערב, הם דברי הרא"ש בסוף פרק הדר. ואח"כ הם דברי עצמו.

¹³ וכן משמע מביאור הגר"א שם כדמוכח בביה"ל ובשעה"צ שם אות ט"ז.

קונטרס ויציב ונכון

התנגדות¹² והויגן כשני הצרות הסמוכות ומחיצה ביניהן אחת מעורבת ואחת שאינה מעורבת, וכה התנהלנו לאמנו הלך ודרחיב, כשאלת פי כל ת"ח ידוע הנמצא בתוך התחום, ובפירוש הודענו לכל הנשאלים כי סיבת השאלה היא כדי לצאת שמת בעל דברי יציב שאין נכון לערב בלי רשות הת"ח, ועוד זאת הודענו לכל אחד ואחד שכאם ימחה או לא נקבור ברשותו ולא נצרף כל דרשוב שהוא דר בו. ובכל החלק הזה לא היה אפילו אחד שימחה בדבר. זה היה בחלק המעורב. והחלק הבלתי מעורב היה זה שקדוין לא המפקנו לבקש רשות מרת"ח שבהם כרצון רבינו, וכך נמשך הדבר שהעירוב היה קיים כשניים עשר שבתות. ומעשה שהיה בערב שבת פרישת ויגש אחר חצות, שדברו המתנגדים על לב בעה"ב אחד להסיר הלחי שעל ביתו מן המחיצה התיכונה המחלקת, וכונתם היתה כדי לקלקל היקף המחיצה ולפסול העירוב, כי הם לא ידעו שהעיר מוקפת כבר לגמרי. ועתה מבזיון שנפרצה המחיצה הפנימית, נעשה או החלק המעורב כמו חצר או עיר שנתוספו לו דירות. וצריכין אנו לדון אם הדירות החדשים שנתוספו, יכולים לאסור על אלו שיש להם עירוב כשר בחצר שלהם כמשלוש חדשים.

הדויתר היה כי הדירות שנתוספו הם נקראים לפי ההלכה רגילים לערב כנ"ל. כלומר הם באחד האופנים שמעריבין עליהם בע"כ. והוא כנ"ל.

ו. אחד שאוסר על בני החצר ההוא, והם אינם צריכים ליקח ממנו פתו. מעריבין עליו בע"כ ואין מחאתו ולא כלום. ולא מבקיעא אלו שלא מחו בפנינו הרי הם היו כמו דעת המעריב הב' דלעיל. דהיינו שלא מדעתו בסתם שיכולין לערב. כי זכות גמור הוא לו. אלא אפילו לו יצויר שאבן יש כמה יחידים שמחים, גם אינם יכולים לאסור. ולחיבת הקודש אעתיק כל תשובת הרשב"א¹³ שמשם מוכח להדיא שאחד שהוא אוסר על בני החצר יכולין הם לערב עליו בע"כ וגם לזכות לו בע"כ משלהם. ח"ל

שאלת הא דאמר ר' יהודה¹⁴ דעירובי חצירות מעריבין לדעתו ושלא לדעתו לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו, אם דוקא כשעירב עליו אחד מבני החצר או אפילו אחד מן השוק.

תשובה בחצר שאינה בין שני מבואות¹⁵ אפילו אחד מן השוק מערב עליו לכ"ע ואינו צריך להודיעו דכות הוא לו זכין לו לאדם שלא בפניו, וכ"ש אם עירבו עליו משל¹⁶ מערב, ודוקא שלא בפניו אבל בעל כורחו לא, ואחד מבני החצר מערב עליו אפילו בע"כ ואפילו משל¹⁷ מפני שהוא אוסר עליהם. דאמרינן בפרק חלון אמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף, נכנסין בתוך ביתו ולוקחין ממנו שתופו בע"כ, ואוקימנא בראסר עליהו, והיינו דקאמר רגיל, רגיל אין שאינו רגיל לא עכ"ל¹⁸.

הרי לך בהדיא בדמקום שהדין דנכנסין לביתו, כ"ש שאפשר לזכות לו, ואדרבה דא פשיטא ליה ביותר.

¹² למען האמת אגידה ואספרה שהיתה כבר התנגדות בשבוע הראשון שעשו את העירוב ברחוב 44 בלבד. אחד היה שם ברחוב ההוא, והוא מחה נמרצות מפני שהוא שייך למשפחת המתנגדים שזקנם היה רב בבאר ארץ. ואף שאמרו לנו חברי ביי"ד המיוחד לעניני עירובין שמכיוון שהוא אינו ת"ח, בטלה דעתו ולא צריכין להתחשב בו כל עיקר, מ"מ לא רצינו להתחיל את העירוב עם התנגדות מחמת דברי רבינו. ובס"ד נודע לנו עוד לפני השבת שהוא בעצמו מערב עם אחיו שגר באותו רחוב דרך חצר שכנו שגם הוא שותף באותו הפת, ושם אתנו הרה"ג ר' אשר עקשטיין שליט"א מדייני בעלזא ב"ם, ויעץ לנו אז שאנחנו נניח עירובינו בביתו של אותו שכן (הרב ר' י. א. שליט"א) ואז הוה כשני חצירות שרוצות לערב יחד וגוי' (שע"ב ס"ג) ושם מבואר דאחד מבני החצר מערב בשביל כולם, דכיון שכבר עירבו יחד הרי הם כאיש אחד. ומשא ומתן גדול של הלכה היה שם, אי כגון זה צריך להודיעו ועוד ואכמ"ל. וכן עשינו והיה מונח שם עד הפסח, ישלם ה' פעלו. ואחר לערך ד' שבועות נודע לו למוחה הזה איה מקום העירוב, ורצה לבטל עירובו אבל אז כבר היה לו דין אחד שרגיל לערב - עם שכנו זה - וחזר מעירובו דהוי עירוב בע"כ.

¹³ שו"ת הרשב"א ח"ג רס"ג מובא בב"י סס"ס ז.

¹⁴ במתניתין שם פא.

¹⁵ שאז אם אינו מערב עמהם בוודאי אוסר עליהם, וגם דאז זכות גמור היא לו.

¹⁶ משל מערב דלא לקח פתו של האוסר ולא חסרו כלום.

¹⁷ פירוש לא מיבעיא משל מערב דלא חסרו כלום.

¹⁸ זבאמת הרשב"א אזיל לשיטתיה ושיטת הרמב"ם דרגיל פירוש רגיל לאסור ולא להשתתף משא"כ להרא"ש, אבל מה שחלוקין הוא רק על דין רגיל ואוסר אבל לא על ההלכה כשהדין נותן דמעריבין עליו בע"כ כ"ש לאפשר לזכות לו.

קונטרס ויציב ונכון

ועל זה כותב הרמ"א: הרגיל לערב וחזר בו כדי לאסור על שביניו, הוי עירוב בעל כרחו ולא בעינן רשותו בכלל, וגם אינו יכול למחות. והוא הדין לאחר שאוסר על בני החצר אע"פ שאינו רגיל עמהם מכיוון שפתו בידם הוי ג"כ עירוב בע"ב.

ולבאורה צריך להבין דאם הוא הדין בשאוסר אע"פ שאינו רגיל למה נקט הרמ"א הדין דוקא כשחזר בו מעירובו? מה נפקא מינה אם עירב שבוע אחד או עוד לא עירב בכלל? כל שהוא אוסר הוי עירוב בע"ב. אלא שאם הוא רק אוסר עליהם ואינו רגיל לערב עמם, צריך בי"ד לכופו, כמו באופן ג' הר"ל. ונקט הרמ"א מציאות שיכולים לערב עליו בע"ב באוסר אע"פ שאינו רגיל, מבלי בי"ד. ומתי המציאות הזאת? בשאין צריבין לפתות מפני שזה שעירב שבוע אחד וחזר בו, פתו כבר אצלם. ולכן מערבין עליו בע"ב בלי"ד אע"פ שאינו רגיל, וה"ה בשאין צריבין לפתו מחמת שאשתו נותנת לנו, כמו באופן א' הר"ל, ומסתברא דה"ה בשאין צריבין לפתו מחמת דבר אחר, כגון אם יש לנו כבר ח"י נגזרות, וזאין צריבין עוד להוסיף פת. או אפילו לא עירב עמהם בכלל, אם רק אוסר עליהם מערבין עליו, והוי עירוב בעל כרחו.

ועכשיו יצא לנו עוד אחד שמערבין עליו בעל כרחו והוא

ו. אחד שאוסר על בני החצר ההוא, והם אינם צריבים ליקח ממנו פתו. מערבין עליו בע"ב ואין מחאתו ולא בלום.

והנה בסימן שס"ח מדובר מדין נתוספו דיריין כחצר אם צריך להודיע להם שמערב עליהן, ולרוב הפוסקים אם מערב משלו אין צריך להודיעם כלל. ולמה לא נזכר כלל הדין בשום מקום מה הדין אם הם אינם רוצים בעירוב כל יעקר ומתכוונין לאסור? אי הוי עירוב בע"ב כמו הרגיל לערב או צריך בי"ד בדין אינו רגיל לערב? ²⁵

אמנם נתבונן במעמך הדבר שאחד הרגיל לערב וגם אוסר על בני החצר יכולין בני החצר ליקח פתו ולערב עליו בע"ב בלי בי"ד, ואלו הם א' דחיישי לתקלה כיוון שהורגלו ב' או ג' שבועות למלטל. ב' מפני דבי שלום ולא לייתי לאנצוי, בין שיש לאחד בוח לאסור על חבירו. ²⁶ והמעמם הללו הם רק ברגיל לערב אבל באוסר גרידא בתחלת עירוב לא שייכי ב"ב מעמם אלו.

אבל יש מעם שלישי, והוא מפני שהעירוב הוא תקנת חכמים, ואינו יכול לחזור מתקנת חכמים. ²⁷ כלומר לא אלים דעתיה ורשותיה של בן אדם לכבל עירוב של מצוה, כשהוא מתכוין לאסור. ²⁸ וזה המעם שייך אף באינו רגיל כמו דין הרמ"א, שאם כבר הסכים לעירוב אפילו יום אחד ונעשה כבר עירוב של מצוה אין דעת של בן אדם יכול לבטלו.

ואתינן לדין נתוספו דיריין כחצר, ששייכי שם כל הג' מעמם דלעיל. שהורגלו לערב, ולא לייתי לאנצוי, ואינו יכול לבטל עירוב של מצוה רק עם דעתו לבד. ולכך לא הביאו בשו"ע אם יכולין לאסור על בני החצר. כי דינם כמו הרגיל לערב בסימן שס"ו. הן אמת שלהוציא ממון יש חילוקים מרגיל שבוע אחד או ב' וגם בנתוספו שאולי צריך כפייה בבי"ד להוציא ממון. אבל לענין עירוב בע"ב הוי כמו מי שרגיל לערב.

ועתה נחזור אל מציאות הדברים במסופר בארוכה במקום אחר, כי התחלת העירוב דידן היתה בב' ג' רחובות שלא היתה שם שום התנגדות, ולפי בקשת היירים הסמוכים לנו צירפנו אלינו ככל שבוע עוד כמה רחובות, וכשראינו לאיזה דרך מוליבין אותנו וסוף כל סוף נצטרף להקוף את הכל. לכן הקפנו כנתיים את כל השבועה (העיר) שתהא לכה"פ מוקפת מחיצות. נמצאת העיר כולה היתה מוקפת מחיצה אחת מסביב, אך גם היתה מחולקת כתובה במחיצה פנימית בין החלק המערב בעירובי חצירות ובין החלק הבלתי מעורב. החלק המערב היה כבר על שטח מחצית או רוב העיר בלי שום

²⁵ גדר רגיל לערב הוא לכה"פ שני שבתות, (מדברי הש"ך בחו"מ) וגם שמדברי הרמ"א משמע שה"ה אפילו חזר בו קודם שבת ראשונה.

²⁶ שהוא השיעור הגדול ביותר שצריבין לעירוב,

²⁷ זולת כחצר שבין שני חצירות שאז אינו זכות גמור ואינם אוסרים.

²⁸ כן משמע מתוספות שבת, חזו"א סצ"ט, בפמ"ג במשבצות, ושאר מקומות.

²⁹ לבוש וגם במאמר מרדכי ונהר שלום בטעם הרמ"א סס"ש ס"ז.

³⁰ וזה משמע מלשון רש"י (שם פ. ד"ה ולא נשתתף וז"ל אינו רוצה, ומתכוין לאסור עליהם. מאי איכפת לי טעמו? אלא אם אינו רוצה להשתתף מפני צייקנותו הוי כמו מקפיד על עירובו דדף מ"ט ומחלוקת אי הוי עירוב, אך כשמתכוין לאסור הוי עירוב בע"ב, ובה מתורצת תמיהת המנחת פתים והגאון יעקב דלעיל מ"ש עירוב בע"ב ממקפיד על עירובו וכעין זה ראיתי מובא בשם ילקוט הגרשוני שמתרץ שהיא כעין דברי הרמב"ם הידועים כופין אותו שיאמר רוצה אני, וה"נ כופין אותו שלא יעבור על דברי חז"ל וכל כה"ג לא חשיב בע"ב. וכן משמע קצת מביאה"ל (שם ד"ה צריך) שמתרץ שלכך צריך החזר בו מעירובו - אם אינו אוסר - לחזור ולזכות שאם הוא חוזר אין לך מקפיד על עירובו גדול מזה, אבל על עירוב בע"ב אם הוא אוסר אין קשה לו כנ"ל.

קונטרס ויציב ונכון

ובשלמא אם בתחלת העירוב היה עם שבגים מתנגדים, ואנו רוצים לזכות להם עירוב, היה לנו לחשוש ממה שכתב רבינו. אבל עקשיו שכבר היה לנו עירוב בהסכמת כולם ובאים הם לאוסרו עלינו, מזה אין המדובר בתשובת רבינו בכלל, כי הם נסובין רק על מי שנקרא ע"פ ההלכה שאין רגיל לערב. כלומר על מי שאנו צריכין לדעתו, כגון שאינו אוסרו או מערבין עליו בע"כ, משא"כ מי שאוסר, הוה בדין זה כמו רגיל לערב, והוי עירוב בע"כ.

וראיה לכך שדברי רבינו נסובין רק על תחילת עירוב, שלקמן באות ו' מתחיל "זהלום ראיתי בשו"ת ובחירת בתיים בסימן קכ"ו שדחה מ"ש השואל שלא סמכו ע"ז" ומדוע אינו מביא את התשובה מס' קכ"ג ששם השאלה בפירוש אודות אחד שרצה לחזור בו מעירובו ולאסור את העירוב על כל בני העיר, ומתחיל שם הגרש"ק "הנה זה מביא לידי גיחוך, ודחהו מדרבה מעמים גם משום דמ"א שם"י הגובר לעיל, דהחזור מעירובו הוי עירוב בע"כ ואפילו לשנה הבאה כשצריכין לערב מחדש. ומסיק דמעולם לא שמענו כזה והכל הוא. ורבינו אינו מביא התשובה ההיא כל עיקר? אלא דשני ליה בין תחילת עירוב, לבין היכא שהעירוב קיים ועומד ורוצים לאוסרו על אחרים.

ודברי רבינו הם כמעשה או שהיה או, שהתחיל העירוב עם מתנגדים בתוך תחומי העירוב כבר בשבת הראשון¹⁷.

ויכול המקשה להקשות על כל השקלא ומריא דקמן, אבל זה ברור למעלה מכל ספק שלא על אופן שמקלקל העירוב כדי לאסור נתכוין רבינו שצדיכין רשותו.

ויש עוד מציאות שדברי רבינו נוגעים למעשה וזה כשרשותו אינו אוסר, כגון שהאוסר הוא ברחוב צדדי ואיכא מחיצה המפסקת בינו לבין שאר העיר, או איננו יכולים לערב עליו בע"כ¹⁸.

ואם אחד אינו רוצה לערב יחדיו עם בני העיר על מי מוטל לבנות מחיצה האת כדי שלא יאסור על שאר העיר?

זה לשון המחבר בסימן שצ"ב סעיף ד', עיר שגשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד דרי זה אוסר על כולם גו' ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רצה לחלק רשותו מהם כדי לא יאסור על שאר המבואות. ועד שלא בנה, דרי הוא אוסר עליהם אם לא עירב¹⁹ ולפיכך הוי עירוב בע"כ²⁰.

היחזא לנו מזה שדברי רבינו בתשובתו מד"ה ואולם במה דברים אמורים, ואיך, אינו נוגעים לנו כל עיקר, בגלל אופן הקמת העירוב כפי שהיתה בבארא פארק.

ב

ו. כשיש בעיר רבנים ות"ח המנמקים מעם התנגדותם ע"פ הלכה אין ביד בי"ד לכופם.

דברי רבינו זצ"ל שכמה מאנשי העיר יכולים למחות זנם דבני"ד יש רבנים ות"ח שמתנגדים ומנמקים זאת במעמדים ע"פ הלכה ופשיטא שאין ביד בי"ד לכופם.

¹⁷ ושני לן בעוד דברים בין תחילת עירוב לסוף עירוב והפשוט הוא בשיעור י"ח גרוגרות, שצריך שיהיה רק בשבוע הראשון, ואם נתמעט משיעורו אחר שנכנס שבת ראשונה ונשתייר אפילו כלשהו, כשר אף לשאר שבתות (שס"ח ס"ד).

¹⁸ הארכתי קצת שיהא מובן לאנשים כערכי אבל רק נגעתי בקצה המטה, כי הוא סוגיא ערוכה בעירובין פ' בראשונים ופוסקים והרבה שיטות עמוקות בספרי השו"ת. ועיין בקונטרס בירור בענין שיתוף ועירוב, מהרב אליעזר ליפא מיללער שליט"א שו"ל עיי' וועד העירוב דב"פ בחודש ניסן תשס"א, שהאריך למעניתי בטוטו"ד בביאורים וחידושים לבאר כל השיטות בענין הזה, ורק הבאנו מה שמשמע מלשון השו"ע, והפשוט כתבתי, ותן לחכם ויחכם עוד.

¹⁹ ולבאורה צ"ע מכל סימן שצ"ב שלפום ריהטא משמע שזה שאינו רוצה לערב אוסר על כל העיר, אך זה אינו כי הפשט מכיון שאוסר לכן אין יכול לחלק. וכן משמע מתשובת חזה התנופה שהביא הב"י (שם בסוף הסימן) ושם שאם המבואות מתוקנין כהלכתן אין צריך לעשות דקה לפני ביתו של מי שלא עירב להפרידו מן האחרים כדי שלא יאסור עליהם שאין זה דומה לעיר של יחיד ונעשה של רבים וכו'.

²⁰ וכל המחברים ששקלו וטרו איך לערב כשיש מסרכין. דברו ממחללי שבתות שבאמת אינם רוצים. וגם אין זה זכות להם כיון שהם מטלטלין אפילו בלא עירוב (ירושלמי פ"ו סה"ז) אבל משומרי שבת ויראים, כנראה לאו כל כמיניה לומר אני רוצה להכשיל אחרים.

קונטרס זיציב זנכון

יש שרצו להבין כדברי רבה"ק **מעמס ע"פ הלכה** שאם אחד סובר שיש לן רה"ד דאורייתא, יכול למחות ולמנוע מאחרים לתקן עירוב. ומכיון שכמה מהמתנגדים תלו עצמם באילן גדול ה"ה הגאון בעל אנ"מ זצ"ל שכתשוכותיו המאוחרות צידדו להחמיר כדעת המשכנות יעקב, לכן יצא להם שעל זה סובבים דברי רבנו.

ולא חש לקמחיה, כי האיד יעלו דברי רבנו אלו עם מה שכתב לעיל (סוף אות ד') וז"ל ולכן בנ"ד אין בדינינו למחות ולנעוץ לא ביד המקילים ולא ביד המחמירים ע"כ.

הגע בעצמך, מי שמבין בן כדברי רבינו דומה לשנים שבאו לרון, ושומע הדין מענותיהם ואומר להם, איש פלוני אתה וכאי ותברך חייב. ואח"כ מוסיף כמה דברים אמורים אי חברך ציית לדנאי, אבל אם אינו הפץ לצייט לי ואינו רוצה לשלם, אזי חביך וכאי ואתה חייב.

והבא נמי, הרי כל הגדון של רבינו בראשית התשובה היה אי יכולים לערב בעיריות גדולות, ומברר השיטות לדותר ולאיסור ומסיק שכל זה לפלפולא, כלומר אפילו אם תביא ראיות קשות כברל שא"א לעשות עירוב, כ"ו לפלפולא, אבל למעשה עושים עירוב ואין ביד שום אחד למחות. ותיכף אח"כ מוסיף כשכמה מאנשי העיר מוחים או אין יכולים לערב, ואם הבוונה על פי ההלכה שעליה אנו דנין, דדינו דיני רה"ד, הלא נפל כל הדותר כבידא.

ועוד הלא לשיטת רבינו שכתב שאין בדינו למחות, נמצא עצם המחאה היא שלא כהלכה.¹⁷ והאיד יכולים לנמק התנגדותם ע"פ הלכה כומן שעושים שלא כהלכה.

ועוד תימה דהמעם דהי עירוב בעל כרחו ואינו יכול למחות, הוא משום דכופין על מדת סדום, דזה נדנה זה לא חסר. דכות גמור הוא לו,¹⁸ ומה נפקא מינה אם הוא ת"ח או שהתנגדות הוא משום הלכה, וכי אין דין מדת סדום בת"ח, וכי ת"ח לאו בר עשיית הישר והצדק הוא? ואמרו משום דת"ח הוא משלח גלימא דאינשי,¹⁹ הרי סוף כל סוף זה נדנה זה לא חסר.²⁰ וכי מי מבריהו למלמל?

ועוד תימה ודאחרון הבכיד זה העיקר, אפילו את"ל שלפי שיטתו אינו יכול לתקן עירוב אבל איפוא איתגיהו להלכה כזאת בעולם שצריך למנוע מאחרים לעשות עירוב? ואדרבה במקום שיש חשש חילול שבת דאורייתא, נחוץ ביותר לתקנו כלשון רבינו לעיל, דכאן כיוון שאננו סומכים על הפוסקים רלדיין לית לן רה"ד גמורה, הרי לא יבשלו אלא בתלול שבת דרבנן, ופשיטא שבשבייל זה לא נבנים עצמנו להתיר בקולות דחוקות. והרי לך דבמקום רה"ד גמורה צריכין להבנים עצמנו בקולות דחוקות לעשות עירוב. דמבלל לאו אתה שומע הן, והאיד יתנגד אחד מבעמי הלכה לעשות עירוב משום רה"ד דאורייתא.

אלא צ"ל דאין הכי נמי, התנגדות לעצם הקמת עירוב זו מדת סדום ונגד ההלכה. ואיזויה ההתנגדות על פי הלכה שמביא רבנו שמתציא ממת סדום, כשמוקן הת"ח שהעירוב שעשו אינו כהלכתו רק נעשה בצירוף הרבה קלות. כלומר שלעולם גם הוא חפץ לעשות עירוב, אבל רוצה באופן שיהא כשר למהדרין ולא לסמוך על קלות שונות, כמו שכתב רבינו לעיל בד"ה אמנם. ועכשיו שהוא אינו יכול להשתמש בעירוב הזה, או יכול המחמיר למעון כי חסרת לי, כי מעתה לא יעשו עוד עירוב כשר, ואינו רוצה לבטל רשותי עד שיעשו כדבעי (אם אפשר). וזה הטעם אינו שייך בני"ד כי לאף אחד אין לו מענות על אופן עשיית העירוב שלנו שנעשית עם מרבית ההודרים האפשריים. (מפי דה"ג ר' שלום אייזנבערגער שליט"א, דומ"ץ קרית צאנו ירושלים עיה"ק ת"ו ועיין במכתבו בסוף הקונטרס).

ופשוט הוא כי אם איך רוצה בכלל בעירוב מאי איכפת לך אם אחר עושה שלא כפסק שלך. אין שייך בזה שום דין ערכות ותוכחה כי יש לכל אחד על מה שיסמוך בני"ל.

¹⁷ וזו לא רק שיטת רבינו, אלא אפילו אלו שמצדדים כשיטת המשכנות יעקב דאית לן רה"ד, כמו המ"ב והערה"ש וגם האג"מ בעצמו, כתבו כולם שאין למחות. ואדרבה אם הוא מוחה אז עושה שלא כהלכה, וגם יש שפירשו אין למחות, שההלכה לא נתנה כוח למחות, כי לא הלכות דרך ארץ שנו כאן ובודאי לא איסור הירוס וקלקול עירובין.

¹⁸ האופן היחיד שמנו חז"ל שצריכים להודיעו שאינו זכות גמור, הוא כשיבתו הוא היחיד שהוא פתוח לשני חצירות, והוא עירב כבר עם אחת מהם ואינו רוצה שביטו ישמש לבני שני המבואות מקום להניח שם כליהם, ואפילו זה רק באינו אוסר. כדלעיל סימן א'.

¹⁹ רש"י בבא מציעא דף קח: והשוה שבועות דף מא. צורבא מרבנן משלח גלימא דאינשי

²⁰ בפרט שלרוב שיטות אף דלא סבירא להו דבעינן ס"ר, הוה צוה"פ מחיצה מן התורה לרה"ד גמורה. דקיי"ל כרבנן דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה, עיין ביאה"ל ש"ס"ד ד"ה והוא. ובש"ש"ה ד"ה וי"א שהביא משם הא"ר דבמקום שיש עוד צד להקל (אינו מפולש, מוקף מחיצות, פי תקרה) יש לסמוך להקל. ולכה"פ חיוב חטאת אין להם. ואכמ"ל.

קונטרס ויציב ונכון

ה) חכם שאסר אין חבירו רשאי להתייב וכדומה, דמבואר בב"ח שאם היה מנהג בעיר להקל מפני שחכם אחד הורה להם כך אם אחר מותו כאל לשם חכם אחר לאסור מה שהם מתירין נהגו בו איסור ע"ש ונ"ל דהוא הדין אם הראשון היה אוסר יכול השני להתייב אחר מותו כדאיתא בפ' ביצה משתתפים עכ"ל.¹⁰

ו) ויש שאומרים כי מתקני העירוב המה כוון דבריו של הגר"מ זצ"ל ח"ו, זה אין לו שחר כל עיקר. כי אפילו לפי התשובה שהדפיסו בשמו כאג"מ בחלק ח', אין כאן בית מיושב כלל כפי שנתבאר בכמה קונטרסים שיצאו לאור ע"י וועד העירוב ונכתבו ע"י ת"ח בעלי הוראה מובהקים.¹¹ הן מחמת המחיצות הנכודות בידי אדם המקיפות את ברוקלין מצ' רוחות ויותר,¹² וכמה מירחות והדפתקאות והתצאות ממון דקדו עלינו ועל חבר בעלי הוראה שחברו לנ"ל לברר היקף המחיצות הג"ל. והן מחמת מספר האנשים בברוקלין שאינו מתקרב בכלל לנ"ל מליון, והן שנתברר בבירור גמור שאין בכל העיר רחוב דדייש בה ס"ד, לא מנייה ולא קרוב לזה אפילו בצירוף העגלות, ועוד מעטים.

הן אמת שאפשר לבעל דין לחלוק על המסקנות שלנו לגבי שיטת האג"מ, אבל חס ושלום לומר כי אנו מלעיבים בתורת גברא רבא דכוותיה ומתעלמים מדבריו.

על כן אין שום מעט להמתנגדים ע"פ הלכה שלא להשתתף עם אחרים הנוהגין שלא כמותם, ובפרט להבשילם, חוץ ממדת סדום. ויותר מזה פסק בערוך השלח"ן לגבי אלו שאין רוצים לעשות עירוב משום שחוששין לרה"ד, והם הרוכז בעיר, לא רק שיכולים ליקח מהם פת בע"כ, אלא שהמיעוט יכולים לכפות על הרוכז להציא ממון לתקן צורות הפתח והמחיצות של העירוב, ואף שדרכו מתנגד ע"פ הלכה שחוששים לרה"ד דאורייתא. משום שאי אפשר לומר קים לי [כדעת האוסרים], כיוון שכבר נתפשט הדין כדברעת דמ"א שאין לנו רה"ד דאורייתא.

ודברי רבינו הם כדלעיל אם העירוב אינו עשוי כראוי, או שרוצים בעירוב ושיש להם מענות ע"פ הלכה האין לעשותו, וכמעשה שהיה או שהיו חולקין על אופן עשיית העירוב.¹³

ויוצא לנו שאין כאן התנגדות ע"פ הלכה ואפשר לכופם בב"ד ומדני העירוב לשיטת רבינו.

ג

ו. כל זמן שלא כפו אותם בב"ד לא מדני העירוב.

חששנו אפילו אם דברינו דלעיל אינם, וכונת רבינו למעמים ע"פ הלכה קאי על הלכות מחיצות ורשויות השבת.

ולכאורה אין זה מציאות הדברים, כי אין להעלות על הדעת שהם באמת סוברים שעירוב הוא רשות הרבים דאורייתא. כי כאמור להלן הציע להם ועד העירוב כמה פעמים לתקן דלתות נעולות ומחיצות ממש, וסירבו. ובאמת כל הארץ לפניכם,

¹⁰ חו"מ ס' כ"ה וגם הש"ך בשו"ע שם.

¹¹ ויעיין קונטרס בירור דין העירוב בבארא פארק מאת הרה"ג ר' שלמה גראס דומ"ץ דחסידי בעלזא ב"פ שליט"א מהדורה חדשה ש"ל בסיון תשס"א על ידי וועד העירוב, שבירר כיד ה' הטובה עליו כי העירוב כשר ומהודר אפילו לפי חומרותיו ודרישותיו של הגאון האדיר בעל האג"מ זצ"ל, וגם מישיב הרבה ממה שנראה כסתירות בתשובותיו.

¹² שלא היו עוד אז בשלמותן כהיום או שלא נתבררו אצלו מהקורבים לו. כמו שמוכח באג"מ חלק ח' בהתשובה המיוחסת לו, וזה"ל ובענין המחיצות, כפי הידיעה אינו כן עכ"ל

¹³ בראשם הרה"ג ר' שלמה גראס הני"ל שליט"א ודעמיה רבני כולל בעלזא, ורבני כולל עמק הלכה בראשות הגה"צ ר' טוביה גאלדשטיין שליט"א ורבני כולל "קארלסבורג" בראשות הגה"צ מוהר"י ראטה שליט"א, וגם רבני כולל אוהל יעקב בראשות הרה"ג ר' קאפיל שווארץ שליט"א, עם עסקני העירוב ובראשם חבר הוועד ר' שמואל פולטמאן נ"י. וכותב השורות הללו זכה להתלות אל הגאון ר' חיים צבי שפירא חבר ביד"ץ דחסידי בעלזא באה"ק מתלמידי רבנו זצ"ל, שבדק את היקף מחיצות העיר וכשראה האין העיר מוקפת מג' צדדים ועוד במחיצות גבוהות כמעט בלי פרך, אמר לנו אז הלואי יהי' טלטול ע"י העירוב בירושלים עיה"ק או בבני ברק כשר ומהודר לכל הדעות כמו העירוב דבארא פארק.

¹⁴ חו"מ קס"ב.

¹⁵ ונוסח הכרוז נגד העירוב דאז "ע"כ אין לסמוך על העירוב הני"ל" והרבה לחמו אז משפחת המתנגדים עם הרבנים שלא יכניסו את תיבת "הני"ל", ולא עלתה בידם.

קונטרס ויציב ונכון

וראה בשו"ת מחזה אברהם שמחלק נ"ב שאם אינם רוצים עירוב ככלל זהו מדת סדום אבל כשרוצין ורק מחלוקים על אופן העירוב כזה אינו ברור שזה מדת סדום.²⁰

עוד כמה מעמדים אחרים עוררו המתנגדים, ואלו שיש להם אחיזה בהלכה, נגוללם אחת לאחת.

א) שהמשתמשים בעירוב עוכרים על לא תתגודדו, נביא פה לשון רבינו אודות בחורים המניחים תפילין בחוה"מ תפילין כמנהג רכה"ק הדברי חיים זצ"ל וז"ל: "...היות שנהנוג בק"ק להתפלל בבית"ד אחת הן מניחי תפילין והן שאינן מניחין... לענ"ד לא שאני ממתפללים בבית"ד אחת שמניחין תפילין דר"ת. הגם שמניחים תרתי חיוב גמור נינהו כמבואר בכתבים, והמעם שאחר שהחולט שיש מקום לומר אלו ואלו דברי אלוקים חיים ואין בדינו לפסוק הלכה ברורה עד ביאת משיח צדקנו, ולשניהם מקור בראשונים וזכמי התלמוד, לא שייך לא תתגודדו שמשום מחלוקת, שבטלה מחלוקת וח"ו אין מחלוקת, והאמת והשלום אהבו.²¹

ח"ל האגרות משה " לענין נישואין בימי הספידה אי חיישינן ללא תתגודדו... ולכן בניו יארק וברוקלין וכד' שכל המנהגים מכל העולם איתגודו וא"כ לא שייך מחלוקת, שידוע זה לכל שיש בבאן כמה מנהגים.²²

ב) שחושש לדברי האגרות משה שאין לערב ואם ישתתף יסייע לעוברי עבירה. יעיין בספרו אנ"מ ח"א אור"ח קפ"ו לענין לקנות אחרונין מסוחרי שביעית המשתמשין בהותר עבירה וז"ל: גם פשוט כיון שהם עושין ע"פ הוראה ליכא איסור לפני עיר ולא איסור מסייע ידי עוברי עבירה, שהעושה ע"פ הוראה אין לו שום חטא, אף אם הדלכה שלא כמותו כל זמן שלא עמדו למנין כל חכמי הדור ונפסק שלא כמותם. כמו שלא חטאו מקומו של ריה"ג בזה שאכלו בשר עוף בחלב. והעושין כר"א עוד קבלו שבר על עשיית סכין למול בשבת אף שהאמת לדינא שהוא עוד בחיוב מקילה עכ"ל.²³

ג) שע"י השתתפות יגרום לכישול איזו מסורת. זה אינו, כי היו כאן עירובין בניו יארק עוד משנת תרס"ז כידוע וגם בברוקלין וכארא פארק וכוויליאמסבורג דיו תמיד עירובין קמנים גם על רחובות שלמים, כשרים ופסולים, ברחובות בלי מספר. ולזה גם אין יכולים למעון שהעירוב הכללי גורם לחלל שבת ח"ו לשיטתם.

ד) כבוד ת"ח של הגאון באל אנ"מ זצ"ל, ראה מה שכתב לת"ח אחד ששאלו אם ידור בבני ברק אף שהוא חולק לפעמים על החזון איש ח"ל " ... לא מוכן שום חשש בזה ואדרבה זה כבודו שמיכירים שימותו בר"ת ומעיינים בדבריו אף בהמסקנה של החכם המעיין הוא שלא כדבריו, ולא עלה כלל על דעת החו"א זצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלגו עליו ולא שייך שיקפיד על זה דאדרבה האמת והשלום אהבו וכו' (פ"ה) עכ"ל.²⁴

²⁰ סי ע"ד וז"ל דלא חשוב זכות גמור, דאטו צד הב' אינו רוצה בעירוב, הלא גם הם רוצים בעירוב אלא שיהיו הם המזכין עכ"ל.

²¹ שו"ת דברי יציב אור"ח סי"ג אות ג'.

²² שו"ת אגרות משה אור"ח קנ"ט. ועיין בספר הליקוטסים: בין פסח לשבועות ע' רל"ו "עיר שיש בה כמה קהילות –וכן הוא ברוב ערי ארץ ישראל ובערים גדולות שבגולה- יכולה כל קהילה לנהוג כמנהגה ואין בזה משום לא תתגודדו, ולא חשש מחלוקת ואף אפשר לשנות ממנהג אחד למנהג אחר... " ... עיר שיש בה קהילות הרבה אין רוב הקהילות יכולות לכופו לקהילה אחת שתיכנס בתקנתם דכל קהילה חשובה בעיר אחת... מהר"ם אלאשקר, מהרשד"ם, ... וכן פסקו הרי"ף והרא"ש... וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן פ"ג ועוד הרבה מוסקים.

²³ יסכר מי דוברי שקר שהגאון הנ"ל הידוע ברוב ענותנותו כתב על היהודים, הסרים למשמעת רבניהם ומתקנים עירובין על דעתם שהם מחללי שבת בפרהסיא. וע"ד חתימת ידו על האגרת שנכתב שם כזאת ר"ל, יעיין בהחתימה על הסכמתו לספר נתיבות השבת של הר' וואסמאן ויקרב את שני החתימות אחת אל אחת ויראה נפלאות.

²⁴ ובמרט בני"ד שרבנים גדולים שבעירנו שהיו רחוקים מממזרח למערב מהגאון הגדול בעל אג"מ זצ"ל, בהשקפת עולמם ובדרכי הוראה. וע"י הקמת העירוב למדו כמה וכמה שיעורים ברבים בבית מדרשם ופלפו הרבה בכוונת דבריו. ושמעתיה מברדן ב"ה בבתי מדרשות שעד עכשיו כמעט לא ידעו שמו. וכן יצאו לאור הרבה ד"ת וגם על ידינו שמפלגים ומאריכים ע"ד שיטתו בהלכתא דין.

קונטרס ויציב ונכון

ואינם צריכין לנו ולחברותינו, ויכולים לתקן בעצמם ככל אות נפשם, ולהציל לפי אמרם רבבות מישראל מחילול שבת דאורייתא. ולכן צריכין ללמד זכות עליהם כי דבריהם כענין הג"ל נאמרו על דרך ההפלה והתגומה וכאמת מעמים אחרים יש להם כלהלן.

וכותב השורות האלו פנה בעצמו אל הרה"ג ר' אברהם יהושע ביק שליט"א, שעמד בראש המתנגדים והציע לו לתקן ביחד דלתות, ואפילו נעולות⁷⁶ או כמין פסי בידאות, וגם לעבוד עמו על יד המחיצות המקיפות את ברקולין מצ' רוחות ולהוכיח בעצמו אם אפשר לסמוך עליהם, או לתקן מה שצריך לתקן כדי שיהיה כשר אפילו לשימת המשכנות יעקב, ונענה בסידור. נימוקו היו שלא מטעם הלכות שבת והתנאה מתנגד להעידוב, רק התנגדותו הוא משום שחושש שהגשם יטיילו בשוקים ויביא לפריצות, גם חשש שיקנו בחנויות בשבת. וגם שחושש שכמשך השנים יתבטל העידוב והצ'כור ימשך ויטלמל כל עידוב, וסופר שכך היה לפני שבקיני ושמנוים שנה שתיקנו עידוב בעיר וסמבו על מפילת הברל, ואף אח"כ בשנתבטל אחד מרחמחצות, עדיין השתמשו בו. וכשראה אכיו הגאון זצ"ל הפירצה הזאת נמר בדעתו להתנגד לתיקון עידובין ככל מקום.

ועתה עוד לנו לחשוש למה שכתב רבינו, כי הן אמת שאין להם מעמים ע"פ הלכה מפורשת כפוסקים שלא ישתתפו. אבל איך יכול כ"ד לכופ אחד שעומד צווח כי לא מטעם מדת סדום הוא מתנגד אלא חושש הוא שהעידוב יגרום פריצות ברחובות או שכמשך הזמן יתבטל העידוב וההמון ימשיכו לטלמל ויכאו לחלל שבת.

וקודם אנו צריכים לזכור אם בעצם החששות הללו הם המעמים האמיתיים שלהם או שאינם רוצים בעידוב מחמת מעם אחר שאין ידוע לנו, והחששות הללו הם דחויי בעלמא דקא מדחיין לן.

והנה לחשש הפריצות, אף אם נאמר שאם יש לאחד חשש כזה, יכול לעקב ואינו מדת סדום. אבל כל זה הוא רק אם כנים הדברים והחשש אמת. ועל זה נופא אנו דינין.

בשלמא אם היה זה העידוב הראשון בארץ אמעריקא, וגם מלפנים בישראל לא היו כ"ד מעמים שומרים בנות ופרדים שלא יכאו לידי חמא,⁷⁷ ניחא. ומעפ"כ שאין לנו שום כוח לחדש גזירות חדשות, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, כפרט לבטל מצוה מדבריהם. אבל אין אדם אדון על הרהורי לבו, ואשרי אדם מפחד תמיד.

אבל עתה שמעולם לא ראינו ולא שמענו שום בשום מוכיח ופוסק מאלפי ספרים שבאצד שמוכיר את החשש הזה מעשיית עידובי חצירות. וגם גולת אמעריקה בעצמה כבר נתנסתה בעשר נסיונות, כדעפרימ, כאלמימאר, שיקאנו, פאר ראקאוועי, לארענס, קיו נארדנס, סיצעם, ולאחרונה אפילו בוועסט סייד של מאנהעמען, ודרכה מקומות בלאנג איילאנד וניו דזשערסי, ועמדה לה ב"נסיון" העידוב. האין די כבר שהחשש אינו מצדק, ואינו מוכרים כאן מאנסי וכדנה. אלא עירות אמעריקא, שברחוב אחד בעירנו המעמירה יצ"ו יש יותר תורה ויראת שמים מכל העירה התיכונה והחיצונה ודגללות, ואין פרץ ואין יצאת ואין צוה, ומעולם לא שמענו ולא ראינו שנתקיימו כל החששות המשוים. ומה יעשה הלב שלא יאמין שזה החשש אמיתי.

ובעיקר שהוכיח סופו על תחלתו שהעידוב בעירנו כבר יותר משנתיים ולא נתקיים כ"ה לא אחת לא מיניה ולא מקצתיה מהחששות האלו,⁷⁸ ועדיין מחזיקים בהתנגדותם כמקודם כלי שום שינוי. הוברר הדבר למפרע שמעיקרא לא היתה התנגדותם מחמת חשש הפריצות, אלא שיש להם איזה שיטה נגד הקמת עידובין, וכל אלו החששות הם רק כמות עינים.

ולחשש השני שמא יכאו במשך הזמן לידי חילול שבת. אדרכה היא הנותנת, הלא כל עצמו של מצות תיקון עידובי חצירות הוא כדי שלא יכאו לחלל שבת, ואם הם חוששין לדבר הרחוק שמא יתבטל העידוב בעוד שבקים שנה, האין יכולים למנוע מאחרים שלא לתקן החשש חילול שבת הוודאית מידי שבת בשבת, שחששו חו"ל וכל הפוסקים. גם למניעת עונג שבת דאורייתא.

אף שידוע לאנ"ש דרכו בקודש של רבנו, כיהודה ועוד לקרא נעתיק לשון רבה"ק הדברי חיים זצ"ל שממנו יראו אנשים כמוני האין התיחסו רבה"ק לאלו המתחכמים על רבותינו הראשונים אפילו כד"ת שנתנה רשות לתלמיד לחדש, ומב"ש בחששות אלו,⁷⁹ וז"ל הנה דברך היה האריוני גדולי הראשונים ותמיד אין דרכי בזה לפלפל איזה שיטה היא הנבונה עפ"י פלפול כי דבר

⁷⁶ וז"ל אותנו תמיד בזה הגה"צ מלינו שליט"א באמרו כי במדינה שאפשר לשלוח אדם אל הירח אין לך דבר שאי אפשר.

⁷⁷ והרה"ג ר' יעקב זיידה שליט"א, מעיר על זה במכתבו. שאם הוצאה היא המביאה לידי חטא, למה התיירו הוצאה ביו"ט כדי שלא יהיו ידיו אסורות וימנע משמחת יו"ט (לשון הרמב"ם בהלכות יו"ט) ויהיה בי"ד זקוקין להעמיד שומרים. יאסרו הוצאה ושומר מה מלל?

⁷⁸ ואם יראים שמא יתדרדר הדור, הלא אסור לגור בארץ הזאת, וכידוע לכן לא נתנו רבותינו שבאירופה לנסוע לאמעריקא.

⁷⁹ שו"ת ד"ח יור"ד ח"ב סימן ק"ז לבנו רבה"ק משינאווא זצ"ל.

קונטרס וייציב ונכון

זה הוא רק גמות הרוח ודברי הבליים כי מי אני להבריע בין בזה בין גדולי הראשונים ורק כ"א צריך ללמוד כ"א מהשימות אך לא להבריע בי מה יודעים אנו אשר לא ידעו המה עכ"ל.

ולא נמצאו בשום מקום שחששו לזה חז"ל וכל הדורות עד הנה. ובודאי לא לזה נתכוון רבינו שמנמקים מעמם על פי הלכה.

וממילא אין כאן רבנים ות"ח שמתנגדים ומנמקים זאת במעמדים ע"פ הלכה, ושפר יכולים לכפות ולכות העירוב בע"כ בפרט ע"פ בי"ד. ומב"ש בי"ד חשוב כבני"ד. וכידוע זה אחד הטעמים שנתייסד הבי"ד המיוחד לענייני העירוב עם גדולי ההוראה בעירנו שליט"א.

נמצא שאין הגמורים כאן ע"פ הלכה ומרני הבפיה כדברי רבינו.

ד

ו. במקום שאין כופין אותו כבי"ד להוציא ממנו הפת, אין הדבר ברור שאפשר לכות לו העירוב בע"כ.

חששנו לדברי הפמ"ג והחזו"א שצ"ע אם מועיל זכוי בע"כ, אף שהבאנו לעיל שאפשר להוכיח מדברי הגמרא והראשונים וכן יוצא מכל דברי תשובות האחרונים ובראשם השואל ומשיב (מהדו"ת ס"ב) שבעירוב שהוא זכות גמור אפשר לכות בע"כ אפילו בעומד צווח, ו גם מדברי רבינו שהבאנו לעיל בפתחה. איכא למידק שבמקום שהלכתא דמערבין בע"כ, מועיל זכוי בע"כ. מ"מ כיוון שיצא הדבר מקולמוסו של רבינו הקן שאולי אין לכופו אפשר שאינו מועיל הזכוי.

לכן הלכנו בעצת הגאון בעל חזון נחום ז"ל (סי' מ"ב) בכגון דא, גבינו כסף מכל אחד ואחד מאלו הת"ח שגילו דעתם שאין הם מסכימים לעירוב, בסתם בלי לפרט לאיזה תכלית נגבה הכסף. הגביה נעשית ע"י אכריכים חשובים מאנ"ש והכסף נמסר להגה"צ מסעדראהקלי הרב המסוד שליט"א לקנין הפת.

נמצא לפי זה שלא היה זכוי בע"כ ככלל, ומרני לדברי הכל.

ה

ו. שכירת רשות משר העיר אפשר דלא מדני כי אם כוחו של שר העיר הוא רק מטעם שהוא שכירו ולקישו, לא נתברר אם יש דין שכירות משכירו ולקישו גבי ישראל.

ובמסר נקרב אל דברי רבינו נקדים דברי הישועות יעקב ריש סימן שפ"ב בענין שכירות מעב"ם ח"ל, דינים אלו המה דינים עמוקים וסברות דקות וצריכים ביאור מאוד להבינם.

¹⁰ וז"ל הבי"ח, מצוה לחזר אחר עירובי חצירות, אע"ג דבעירובי חצירות ושיתומי מבואות מערבין אפילו לדבר הרשות מכל מקום מצוה לחזר אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור טלטול בחצר ובמבוי מה שאין כן בעירובי תחומין דאין מצוה לחזר אחריהם דאדרבה אפשר דע"י עירובי תחומין יגיע לידי איסור הליכת חוץ לתחום אלא כדי לקיים מצוה מותר לערב (סי' שצ"ה), הרי ראינו שכבר קדמונו למה שיכולין לחשוש. וא"צ להעתיק דברי התשב"ץ המפורסמים וז"ל אין שום חשש עבירה בתיקוני מבואות וגו' ומי שלבו נוקסו בזה, הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו עכ"ל.

¹¹ ועיין במאמר גוסא דעובדא בקונטרס דברי זכרון שכמה רבנים מאלו שצירפו שמותם ל"גלוי דעת" אמרו לעסקני העירוב בפירוש שרק לבני קהלותיהם דברו ולכאורה מראה מקום הוא זה שכל הכרוז הנ"ל אינה מחאה או איסור וכל הביטוי הלוה דקמן היא רק לרווחא דמילתא.

¹² ועיין שו"ת חת"ס חו"מ קע"ז דלעניני קיום המצוות אין צריך בי"ד לכפיה רק כל אדם מישראל צריך להקים את התורה ורק בחלק המשפטים להוציא ממון צריך בי"ד לכפיה ובחזון נחום סמ"ב הוציא מזה כי אין צריך בי"ד קבוע לגבי כפיה בעירובין אם אין שם הוצאת ממון מחבירו.

¹³ ויש מתרצים שדברי הפמ"ג בס' ש"ז שצ"ע אם אפשר לכותו בע"כ. הוא כשאין יכולים לכופו מדינא ליקח פתו בע"כ אז צ"ע אם מועיל זכוי בע"כ.

קונטרס ויציב ונכון

למכשול ולפזקה לכל בני העיר, ונתנו דינו כעבו"ם דאינו אוסר אלא משום שמא ילמד ממעשיו ומהני ג"כ ע"י שכירו ולקיטו דו"ק."

והבו דלא לוסיה עלה שגם בישראל שרשותו אוסר מדינא, ואף להפוסקים שהקילו משכירות מישראל רק מישראל עצמו ולא משכירו ולקיטו".

הוצא לנו מדברי רבינו אלה ששכירות משר העיר לא יועיל מחמת המעטים דלהלן

(ו) אם לא שכרו משר העיר בעצמו. רק משכירו ולקיטו.

(ו) אם לשר העיר עצמו אין הבתים קניות לו, ולכל הותר בידו רק לסלק את התושבים ולפנות הבתים לצרכי העיר בשעת מלחמה ואז כל כוחו הוא רק לפי שאינו גרוע משכירו ולקיטו, ומסופק רבו אי שכירו ולקיטו מהני בישראל.

ונחוי אנן אי זה נגע לנידון דידן.

(ו) שכרו משר העיר בעצמו. הגאון הגדול ר' יוסף אליהו הענקין זצ"ל ציווה לפרסם בשנת תש"ך שדרכי צבי אייגנשטאט זצ"ל שכר משר העיר בעצמו. מר. וואנגער שמו, את הזכות לתקן עירובין בכל חמשה המחוזות של העיר, ומפרט מאנהעטן, ברוקלין וגו' וזכות הממשלה בחצירות בבתי הפרטיים, למשך מ"ט שנים. עד ערב חג הסוכות תשס"ט

(ו) לשר העיר הרבה יותר זכויות ממה שמוכר בריב"ש גם בידו לסלק התושבים לגמרי, ושכירות מדו אינו מטעם שהוא שכירו ולקיטו של התושבים אלא משום שיש לו בעלות על דירתם.

ובקצין זה בשו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סימן מ"ב וז"ל: אודות העירוב האריך הרבה בספר עצי אלמונים והמיב לרבר, שהטעם שבל הבתים משועבדים למלך ולהכי מהני משכירו ולקיטו", ולדעתי הראמיני"ה מיקדי שכירו ולקיטו כיוון שהמה מקבלים פרס מהמלך הגם ש"ל שאינם מקבלים רק מהעירונים או משר העיר וגו'

כלומר לא מפני ששר העיר הוא כשכירו ולקיטו אלא מפני שיש לו בעלות נמורה, ושוכרים משכירו ולקיטו של שר העיר שהיא גברי דמהני לכו"ע.

וגם זה מבואר בתשובת רבינו תיכף אחר שמביא את דברי הגרש"ק.

והלום ראיתי בשו"ת ובחרת בחיים בסימן קב"ז שדחה מ"ש השואל שלא סמכו ע"ז דוודאי הך דינא דכל שיש לו יד בתפיסת הבית נחשב כשיתוף, דינא הוא בכל הענינים ואינו קולא, ועיין במג"א שפ"ב סק"ג מ"ש רלא מהני למהו יחיד במקום רבים רלא עדיף מאלו ערבו, משמע דבלאו הכי הוי מהני תפיסת יד ואף היתם הוי בשני ישראלים זא"כ בזה נמי כיון שיש לשרי העיר תפיסת יד להעמיד שם חיל וכו' עיי"ש.

ומבאר רבינו דברי המג"א

הנהה במג"א דבריו סובבים על מה שכתב הרמ"א, ישראל שהשאל או השכיר בית להכירו (במקום שדרים עכו"ם) אע"פ שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מעכו"ם,

פירוש שהדין הוא שדירת עכו"ם בחצר באמת אינה אוסרת על בני החצר, רק צריכים לשכור ממנו הרשות. ודמעה הוא לא מפני שדירת עכו"ם חשובה כדירה, אלא שלא רצו חז"ל שישראל ידורו יחד עם עכו"ם בחצר ולכן אמרו שצריך לשכור מגברי, והנכרי בדרך כלל אינו רוצה להשכיר שחושש שישראל רוצה לכשפו, וימנעו ע"ז מלדור ביחד עם הגברים. והגזירה לא היתה רק כשדרים שני ישראלים בחצר. כי ישראל יחיד הדר עם העכו"ם בחצר היא מילתא דלא שכיחא כי ירא ממנו שחשודים על שפיכת דמים. ולא גזרו רבנן.

וזה מה שדן דרמ"א, אם ישראל היחיד היו לו שני בתים והשכיר אחד מהם לישראל שני, אי חשיכי הם תרי ישראלים הדרים עם העכו"ם בחצר וצריכים לשכור רשות דגוי ממנו. או נימא מבין שהמשכיר יש לו יד בתפיסת הבית, כלומר יש לו

⁷⁰ קונטרס תיקון עירובין במאנהעטן עמוד ט"ו, ונספח לסוף ספר דברי מנחם ח"ב.

⁷⁰ של המלך.

⁷⁰ גם בשו"ת שנות חיים להרש"ק או"ח שפ"ב י"ג (מובא בספר רחובות העיר ע"ד העירוב באנטווערפן) מסתפק שבזמנו כיוון שאנשי החיל של המלך אינם יכולים לשכור דירה לנפשם בלתי דעת הדאמיני"ע, וכנראה הם מועצת העיר.

קונטרס ויציב ונכון

דברי רבנו: ומה ששכרו רשות מאת הקאמישינער, ומדמים זאת, להמבואר בסי' שצ"א סעיף א' דשר שיש לו רשות להושיב אנשיו וכלי מלחמתו בבתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מרעתם יכול להשכיר כל הצידות העכו"ם עיי"ש⁹⁹ והנה באמת נתקשיתי למה צריך לערב כלל בכה"ג, ומצאתי שכבר נשאל על זה בשו"ת מהר"ם שיק סי' קע"ט עיי"ש מ"ש בזה, וגו' ואכמ"ל.

ועב"פ בני"ד שלא שכרו ממושל העיר רק משכירו ולקיימו¹⁰⁰ ואף במושל העיר עצמו הרי אין הבתים קנייתו לו ולכל היותר בידו רק למלק את התושבים ולפנות הבתים לצורכי העיר בשעת מלחמה ובנ"ל מסימן שצ"א ומקורו בב"י מתשובות הריב"ש הנ"ל, שיש ללמד זכות ממ"ש הרשב"א שאם היה למשכיר שום תפיסת יד באתן הבתים, כגון שהיו לו כלים או שיש לו רשות להניחן שם אפילו לא הניחן שוכרין אפילו מהמשכיר אע"פ שאין לו כוח מן הרין למלקם לפי שאנו גרוע משכירו ולקיימו עיי"ש¹⁰¹. ומבואר מדבריהם דשכירות משר העיר כגון זה מהני מפקם שכירו ולקיימו.

ובעירובין דף ע' ע"ב, בתוס' [סוד"ה יורש] וברא"ש שם דשכירו ולקיימו דלמא לא מהני אלא בעכו"ם, וכו'.

ומביא רבנו כמה שיטות לאיסור והזתר אם דין שכירו ולקיימו שייך בישראל או שהוא קולא שדקילו חו"ל גבי עכו"ם מכיוון שדירתו דירת בהמה ואינה אוסרת מן הרין אלא משום גזירה שמא ילמד ממעשו.

ובסימן ש"פ ס"ג, שני דעות אם בישראל מהני שכירות כלל עיי"ש¹⁰²,

פירוש אם הישראל אינו רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו י"א שמועיל כמו ביטול וי"א שאינו מועיל ,

ודעה ראשונה הוא דעת הרא"ש פרק הדר וכן דעת הטור, והדעה האחרונה הוא דעת הר"ם והמרדכי והרמב"ם. וא"ד פוסק כשיטה אחרונה, אבל כתב הגמ"א לולי דמסתפינא הייתי אוטר דבחול שרי לכ"ע. פירוש והמחלוקת רק אם מועיל בשבת, כששכר לערב מערב שבת, וכן דעת הפמ"ג ושו"ע הרב. שבחול כו"ע מורי שמהני שכירות מישראל.

ובשו"ת נגת ורדים או"ח כלל ג' סי' כ"ב בתוך דבריו כתב, דיפה כוח השכירות מן הגובר לענין הצדוקים שאינם מזדים בעירוב עיי"ש¹⁰³. ובשואל ומשיב מהדו"ת סי' ס"ב ג"כ האריך בזה ובענין זכותו של האדון¹⁰⁴ עיי"ש.

"ובאמת תמוה מאוד ענין שכירות וקניית הרשות ממנו, כיוון שאין לו שום זכות עכשיו בביתו של זה רק על שעת מלחמה, ולא להשכיר את דירתו. וגם הזכות הזאת של שעת מלחמה אינו מקנת להם, וא"כ איזה זכות וקנין יש להם בביתו של העכו"ם, וע"כ שהם אמרו והם אמרו רכיוון שעכו"ם אינו אוסר אלא משום גזירה שמא ילמד ממעשיו, (והאחרונים האריכו בזה שבזמננו"ו בלאו הכי דרים בין העכו"ם וכו') לזה הקילו בו רמהני גם משכירו ולקיימו. והוסיפו הפוסקים לגבי אינו מודה בעירוב שג"כ יהיה דינו בזה בעכו"ם שלא רצו חו"ל שחוזא אחר יאבד טובה הרבה שאיש בליעל הלז היא

⁹⁹ו"ז"ל המחבר, בד"א (שאינו מסמיק במה שישכור משר העיר) בשר שאין הבתים שלו וגם אין לו רשות להשתמש בבתי העיר כלל אפילו בשעת מלחמה. אבל במקום שכל צרכי העיר אינם נעשים אלא ע"פ השר או ע"פ הממונים שלו, וודאי ששכירות מהשר שלו או משכירו ולקיימו מהני, שהרי יש לו רשות להושיב אנשיו וכלי מלחמתו בבתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם.

¹⁰⁰פירוש שכירו, ששכרו לעבוד עמו לכל השנה. ולקיימו, ששכרו רק ללקוט תאנים בזמן הלקיטה ואמרו חז"ל שאם הגוי אינו רוצה להשכיר או ליתא קמון, וה"ה שאם הישראל ליתא קמון שנערב עליו שגם מועלו יכול להשכיר רשות בעליו הגוי או לערב בשביל בעליו הישראל, ויש שיטות בטעם הדבר, יש אומרים מכיון שיש לו רשות ללכת לבית בעליו מתוקף עבודתו. וכמו כן כל אחד שיש לו רשות להכנס לדירתו של בעה"ב, כגון שהניח כליו שם יש לו אותו התוקף. וי"א שטעם ששכירו ולקיימו מהני הוא מכיון שהוא מועלו הוא כמו שלוחו ואם רק מקבל פרס מבעה"ב אפילו אין לו רשות להיכנס לביתו יכול להשכיר ולערב.

¹⁰¹ישם בתוך דבריו כיון שנודע שאדוני העיר יש להם כוח בכל בתי העיר להטות הדרך וגם כל מה שיהיה לתיקון ויומי העיר יכולין אף להשחית ולקלקל הבתים בכדי לתקן העיר וליפותה, א"כ יש להם כוח בבתי העיר ויש להם רשות להשכיר..."

קונטרס ויציב ונכון

עוד שייכות כגון שהשאיר כלים בבית ההוא, נקרא רק רשות אחת ושוב דר רק ישראל יחיד בחצר האינו יהודי, ואין צריך לשכור רשותו של הא"י. ומסיק הרמ"א שתיפסת הדין לא מהני והוי כב' ישראלים הצריכין לשכור רשותו מהא"י.

וזיאר המג"א למהידי יחיד במקום עכו"ם,

וע"ז קאמר המג"א שטעם הרמ"א הוא, משום דלא עדיפי הני שני ישראלים השוכר והמשכיר, מאלו הו' שני ישראלים בעל בתים שעירבו ביניהם, שמוותרים זה עם זה, ואעפ"כ אם גר א"י בחצרו אוסר עליהם. והכי נמי הבא אע"פ שחשובין רשות אחת מכל מקום אוסר דגוי עליהם.

ומדייק מזה הרש"ק דמשמע דבלא הטעם של המג"א - דלא עדיף מאלו ערבו - היה מהני זה שהמשכיר יש לו תפיסת יד בבית השוכר ליחשב כאילו הוא חצירו והשוכר אינו אוסר עליו. דתפיסת יד מהני,

וכן כתב המו"ז לענין שיהיה נחשב ב' ישראלים בבית אחד ולא יאסר העכו"ם עליהם.

היינו שבאחד לא נזרו דלא שכית משום שפיכות דמים.

ומדייק רבינו שהטו"ז ס"ל טעם אחר, שלעולם רשות אחת הן, ומה שהגברי אוסר הוא משום שבישראל אחד לא נזרו שיאסור הגברי משום דלא שכיהא, אבל בשני ישראלים שכיהא ולכן הגברי אוסר, אע"פ שהן רשות אחת, דמהניא תפיסת יד. וזה ראייה להרש"ק

וזפרמ"ג במשבצות הביא מסימן ש"ע סעיף ב' עיי"ש ושם מבואר דרק גבי בעה"ב מהני הא דיש לו תפיסת יד יעו"ש

וה"ל הפרמ"ג: אע"ז דאין אוסרין זה על זה בבסי' ש"ע סעיף ב' ע"כ.¹⁰ ומשמע מדברי הפמ"ג דהא דצריך המג"א להסביר מדוע אוסרים השוכר והמשכיר זה על זה - דלא נרע מאלו עירבו, הוא כדי שלא יקשה לך מסימן ש"ע ס"ב דמשמע שם שהם רשות אחת. ושם מייירי מבעה"ב ושוכר שתפיסת יד בעה"ב חשובה תפיסה, ומסתברא שלא יאסור אבל אם לא היה המשכיר בעל הבית, כבסוף הסעיף כשאין הבתים שלו תו', לא היה צריך למען של המג"א, שפשימא שהוא אוסר. ואע"פ שיש לו יד עכשיו בתפיסת הבית ג"כ חשיבי כשניים ואוסרים זה על זה, ומה ראייה דשרי העיר יכולין להשכיר בתי העיר. דלא תפיסת יד שלהם אינו בתפיסת יד בעה"ב.

וע"ז מסיק רבנו ואולי סבירא ליה להגר"ש קלוזר, שגם שרי העיר מחמת דינא דמלכותא חשיבי כבעה"ב. וכפי שביאר הר"ן בשם התוס' בנדרים דף כ"ח מפני שהארץ שלו וכו' עיי"ש¹¹ ולפ"ז צ"ע אם שייך הך נדר גם בשמים שבזמנינו.

ורבינו לא נחית כאן לכרוי הך מילתא של כוח שר העיר בזמנינו והשאירו בצ"ע. ואם יתברר שהשרים או הממשלה שבזמנינו יש להם הכוח שמקנה להם הזכות לסלק מן הקרקע "מי שלא יעשה את מצוות השרים", או תפיסתם תפיסה גמירא וניחא שיכולים לשכור מן השרים או הממשלה.

כהיום נתברר שהשרים שבזמנינו לא רק שיש להם זכות לקחת נכסים מן העוברים על חוקי המדינה אלא אפילו אם רתים ליעות את העיר או לבנות להם בתי משרד, או להרחיב את הדרכים, הרשות בידם לסלק את התושבים. והכוונת בידם הוא, מפני שהארץ שלהם?

ואלו הדברים הלא המה חוקי ה EMINENT DOMAIN שזה יסוד תורת חוקי הקרקעות והנכסי דלא נידי בערכאותיהם במדינה האת. ופירושו של הטילים הלועזית האלו הם "בעלות עליונה".

וכן מפורש אצלם, שהממשלה הם הבעלים העליונים על כל הארץ, וכל מה שיש לבעל הבית יחיד הוא רק Bundle of Rights כלומר "חברך של זכויות" בקרקע ההוא. וזה נשאר מהסדר הישן ממלכות ענגלאנד שרק למלכים ושרים היה אפשר

¹⁰ ושם: בעה"ב שיש לו הרבה בתים בחצר והשאלין או השכירן לאחרים ויש לו בכל אחד מהם דברים שאינם ניטלים בשבת מחמת כובדם או מחמת איסור שהם דברים שאסור לטלטלן וגו' - שלכך בטוח שלא יוציאן משם בשבת - אין הדברים שבהם אוסרים עליו לפי שנעשו כולם כאורחים אצלו, ולפיכך גם הם מותרים להוציא מבתיהם לחצר אע"פ שלא נתנו עירוב, ואם אין הבתים שלו, לא קנויות ולא שכורות, אע"פ שיש לו דברים שאסור לטלטלן, אוסרין זע"ז.

¹¹ גבי מימרא דשמואל דינא דמלכותא דינא, מעתיק הר"ן בשם התוס', דדוקא במלכי עכו"ם אמרינן דינא דמ"ד, מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצוותי אגרש אתכם מן הארץ. אבל במלכי ישראל לא, לפי שכל ישראל שתמין בה.

קונטרס ויציב ונכון

לקנות קרקעות, ושאר העם היו שכירים אצלם שגרו בחסדם, מבלי שום זכויות, וכמשך הדורות לחמו התושבים וקבלו זכויות יתר, עד ימינו שיש יותר זכויות שגראה כבעלות ממש. אך רק נראה כבעלות, וכל מה שיש לו הוא חבל זכויות כג'ל⁵⁵.

ואם ישאל השואל הלא אנו במדינה ששרי העיר נבחרים ע"י התושבים וא"כ שלוחי רידן הם, והממשלה והציבור זה היינו יד.

על מדוכה זו כבר ישנו גדולי האחרונים והסיקו שאינו כן ואכמ"ל, ונעתיק דעת רבינו בזה בגדרי רה"ר.

"וגם כיון שרה"ד בעי שיחא מסוד לבל, ובריטב"א בדה"ש נ"ט הג"ל דאע"פ שמקלין לו מס מ"מ הפלמיות והסדמיות היו לדבים ולא היה המלך רשאי לבנותן ולקלקלן עיי"ש. וא"כ עכשיו בזמנינו שדואים שהיכולת ביד מושלי העיר לשנות ולהרום רה"ר. וגם אין נותנין לבוא משם מכל העולם רק ברשיון, לא היו יותר משייך לשבט אחד והיו במסרן ליחיד, ובג"ל מהרש"ש בדה"ש כ"ב דו"ק וא"כ גם לחשיטות דבמ"ז אמות נרדא היו רה"ר, ליבא רה"ר בזמנ"ז בעיירות גדולות, ולא נקרא מסוד לדבים." (שו"ת דברי יציב או"ח סי' קע"ב אות י"ג)

הרי ששפתי רבינו ברור מללו שגם בזמנינו המושלים לחוד והתושבים לחוד. ורשות המושלים הוא כמסרן ליחיד ולא אמרין דהמושלים שלוחי רידן הם אפילו לגבי דיני דאורייתא, ומכ"ש בעירוב רשויות דרבנן.

אך בעיקר הדברים לא הבינותי, דמה ראייה והיו כשיתוף מדינא, דהתם כיון שכל עיקר הגזירה היה משום שלא ידור אצלו בכה"ג לא נזרו משום דלא שכיחא ועיין בפרמ"ג בא"א

דתמה על דברי הרמ"א, דאע"פ שיש למשכיר תפיסה בבית לא מהני, דהא הכלל הוא הדר עם העכו"ם כחצר אינו אוסר עליו עד שיהו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרין וע"ג, ואמר המעם שעיקר הגזירה שלא ילמד ממעשיו, ומשמע דלולי זאת מהני תפיסה.

וכי"אוד הגר"א דימה זאת לב' אחים וכו'.

שגם הוא תמה על דברי הרמ"א הג"ל ומאי שנא מב' אחים שדרים בבית אחד שאין אוסרים וע"ז שחשובים רשות אחת.

ושניים אלה שהביא רבינו הם בעצם סיעתא לדברי הגרש"ק דכל שיש לו יד בתפיסת הבית אינו אוסר דשותף הוא שם⁵⁶

עיי"ש ובספר דמשק אליעזר על ביאור הגר"א.⁵⁷

ועיין בערוך השולחן סעיף כ"א דמיירי שהמשכיר דר שם בבית ומשו"ה אוסר עיי"ש, ולא מפקעם שיתוף נגעו בה,

הערה"ש מביא דברי הרמ"א הג"ל ומבארם ח"ל: והייתי אומר דכזה נחשב כאילו המשכיר דר בה ונמצא ששניהן דרים בחדר אחד וא"צ שכירות כלל קמ"ל ולא מהני דכשם שעירוב לא מהני בלא שכירות כמו כן תפיסת יד לא מהני ע"כ.

גם הוא מבאר את דברי הרמ"א כמו המ"א, דלא גרע מעירוב, דכשם שעירוב שניהם אינו מועיל בלא שכירות להחיר הא"י כמו כן תפיסת הבית לא מהני. ומיידק רבנו מדבריו שרק משום דמי לשניהם הדרים בחדר אחד וא"צ שכירות כלל, משו"ה

⁵⁵ והבעלות הזאת של הממשלה בא לידי מעשה בכמה אופנים דלהלן א) כוח הממשלה להטיל מס על הקרקע. ב) כוחם לחוקק חוקי Zoning ועד כדי כך חזק כוחם שיכולים לחוקק כמה ילדים ישנו בחדר אחד, ואיזה כלי מטבח ותנורים מותרים להכניס לחדר. ג) כוחם להיכנס לבית האדם מבלי רשותו, ואפילו אינו מזיק לשכניו. למשל אם חושדים אותו בסחורה האסורה שמבריה מכס, ועוד הרבה. ד) כוחם לסלקו מדירתו וליקח את ביתו אם רוצים לטובת העיר לדעתם. ומה שמשלמים לו זה נקרא Compensation כלומר מפצין אותו על היזיקו כפי אשר יושת להם אחרי שסילקוהו מנכסיו. ולא בכמה מדינות אירופה שצריך משא ומתן ארוך להשתוות על המקח קודם שלוקחים את ביתו. ה) אם מת אחד בלי צוואה ויורשים, הנכסים לרשות. וסברתם שמכיון שמת בעל הזכויות חזרה הקרקע לבעלה. ויש עוד כמה אופנים, ורק המצוי כתבתי. וראה

New York Real Estate, Second Edition, Prentice Hall NJ

⁵⁶ ובביה"ל שם שפ"ב ד"ה אע"פ מביא שגם במאמר מרדכי והעצי אלמוגים המה ראו כן תמהו על הרמ"א ונשאר בצי"ע. וזה ראייה לדברי הגרש"ק שלא מחמת שאין תפיסת הבית מהני נגעו בה, שתפיסת הבית מהני ושיתף גמור הוא בבית השוכר.

⁵⁷ עיין בביה"ל שם שמביא שהוא יישב קצת דברי הרמ"א.

קונטרס זיציב זנבון

כאמת כמו פועלו של כל תושבי העיר, מכיוון שהוא עובד ומשמש את התושבים. "ומסתברא דהוא הדין לכל עובדי העיר המשמשים את התושבים ומקבלים פרס מקופת העיר, ולא רק השר העליון.

ובשו"ת דברי חיים הנ"ל ח"א יו"ד סימן מ"ב ח"ל: ולרעתיה הדאמינ"י¹⁷ מיקרי שכירו ולקיטו כיוון שהמה מקבלים פרס מהמלך הגם שי"ל שאינם מקבלים רק מהעירונים או משר העיר זנו'¹⁸

כלומר שיש לשכירו ולקיטו רק תנאי אחד: והוא מי שמקבל שבר מלאכה מהמלך או מהשר אע"פ שאין רשות להבנם לכית המלך או לכית התושבים. נקרא שכירו ולקיטו

וה"ה אם מקבל שבר מא"י או מיהודי אע"פ שאין בו רשות להבנם לדירתו ג"כ נקרא שכירו ולקיטו¹⁹

ובש"כ שלא רק שמקבל פרס אלא גם משמש את התושבים.

בשלמא אם היה המעם מחמת בעלות ושררה, יש חילוק בין שר העיר בעצמו לבין פקידו, אבל אי בתורת שכירו ולקיטו נענו כה, למה ירע כוחו של הפקיד, דלא גם הוא משמש את התושבים ומקבל שבר מחמתו.

ולכן פה בעירנו שיש כמה וכמה פקדי העיר והממשלה מאח"כ²⁰ הידועים לנו שהם משתתפים בעירוב, הלא הם כאילו הם שכירו ולקיטו של הרב האוסר הגדול ביותר, ואפשר ליתן עירוב ולהשתתף בעבורו בע"כ, ואין אנו צריכים לכל השבירות משר העיר. ומהני אפילו למ"ד שלא נתקן שכירות כל עיקר בישראל.

ובשואל ומשיב (מהדו"ת ס"ב) מביא בשם דהו הישועות יעקב שקנה רשות מאיש חיל יהודי, ולא ששתף אותו בעירוב. ואולי לא דר שם. או כי שם היה השר העיר אדוני העיר ולא ממעם שכירו ולקיטו כדמוכח שם. וגם נראה קצת שרכינו לא שמיע ליה סברא זו מד"ה ועב"פ, שמחלק בין שר העיר בעצמו לבין שכירו ולקיטו²¹.

היצא לנו ששכירות משר העיר מועלת בני"ד, בי:

(א) שכירו משר העיר בעצמו לא מהקאמישינער

(א) שר העיר דידן יש לו כוח בעלות גמורה ולא ממעם שכירו ולקיטו. ושפיר העירוב דידן לשימת רבינו

1

ו. אף דקיטא לן להקל בעירובין מבל מקום אין לנו לגבב קולות ע"ג קולות.

דברי רבה"ק בכללם מאות ה' ואילך (מד"ה ואולם כמה דברים אמורים) אינם דומים ככלל לכל דבריו והקדושים ככל תשובותיו, וגם מחמת הלשון שאינו ברור כל צרכו. למשל, שכותב כשכמה מאנשי העיר מתנגדים וכו' לא פירש מה השיעור של כמה. וגם כי למעם המוכא אפילו אחד יכול לעכב.

לשון רבינו: ופשיטא שאין ביד כ"ד לבופם, ואח"כ מסיים ועב"פ כל זמן שלא כפו אותם לא מהני מדי ע"כ ומשמע שאם כפו מהני. וכן כל מהלך התשובה שמביא שימות להיתר ולאיסור ותופם את האיסור גבי אי מהני שכירות מישראל, וגבי אי מהני שכירו ולקיטו אצל ישראל, ובקטע האחרון לגבי אי מהני תפיסת יד.

¹⁷ועיין ובחרת בחיים ססקכ"ה מעין זה.

¹⁸ענין הערה מ"ו פירוש הדאמינ"י וכנראה הם מועצת העיר.

¹⁹והביה"ל שם ד"ה או משכירו ולקיטו לא הבין כן בדעת העצי האלמוגים. דבעינן דוקא שיהיה לו לשכירו ולקיטו רשות להשתמש בביתו או בחצירו הא לאו הכי לא מהני. והקשו שדברי העצי אלמוגים מיוסדים על דברי ב"י ורמ"א (שם סעיף י"ד) דכתב בהג"ה "אבל אם לא סלקו רק מן הגזברות ועדיין אוכל פרס המלך מיקרי שכירו ולקיטו ויוכל לשכור ממנו. ואע"פ שנסתלק ממלאכתו לגמרי. ועיין ביאה"ל שם שהרגיש בזה ונשאר בצ"ע. ובספר רחובות העיר מתרץ דברי הביאור הלכה בטו"ט י"ד.

²⁰והתוספת שבת מביא דין קרוב לזה (ספ"ב סקכ"ה) ומסיים שם אך מסתמינא להמציא קולא זו מלבי כיוון שלא נזכרה קולא זו בשום ספר מהאחרונים.

²¹ועיין מהרש"ם או"ח כ' ובהגהות נכדו הגאון ר' שלום צ"ל שהאריך באיזה אופן מהני שכירות מפועל העיר יהודי.

קונטרס ויציב ונכון

צריכים ההמבר של המצ"א מדוע לא מהני תפיסת הבית. אבל אם אין שניהם דרים בחדר אחד משום שיתוף בעלמא אין חידוש שלא מהני תפיסת הבית.²⁷

ואין שום סברא לומר שמחמת תפיסת יד בעלמא יהא לו תורת שיתוף מדינא אלא קולא היא שהיקילו. וכיוון שלא מציינו קולא זו אלא בעכו"ם או באינו מודה בעירובו אנו אין לנו להקל בישראל המודה בעירוב. ואף דקיי"ל להקל בעירובין מ"מ אין לנו לנבב קולות ע"ג קולות.²⁸ ולכן כיון שיש מאנשי העיר שמתחין בעשיית העירוב, ל"מ בזה שכירות רשות מהארון²⁹, כנלפענ"ד ברור. עכלהק"י.

כלומר התמיה היא אם נאמר שמחמת תפיסת יד בעלמא יא לו תורת שיתוף מדינא.

ועכשיו שנתבררו הדברים כדלעיל שבמדינתנו אנו לא רק תפיסת יד יש להם ולא רק ששר העיר הוא שותף אלא עצם בעלותו של היחיד הדר הוא רק שותפות, והבעלים העליונים הם שרי העיר והממשלה כדלעיל, וא"כ בעלים נמורים הם.

כמו בערך השולחן שמביא רבינו שאם יש לו לישראל המשכיר תפיסת יד הייתי אומר ששניהם דרים בחדר אחד ומדי תפיסה, נמצא שמועיל הקנין משר העיר.

וזה לשון השואל ומשיב ".... כיון שנודע שאדוני העיר יש להם כוח בכל בתי העיר לדחות הדרך גם כל מה שיהיה לתיקון ויופי העיר יכולין אף להשחית ולקלקל הבתים בכדי לתקן העיר ולפתח, א"כ יש להם כוח בבתי העיר ויש להם רשות להשכיר..." (מהדור"ת סימן ס"ב). (כל היסוד דשרי העיר רבוננו עדיפי, מפי הגאב"ד האליין שליט"א)³⁰

ואל תתמה דלא במדינה חפשיה אנו ואך יכול להיות ששרי העיר יש להם יותר כוח מלפנים? התירוץ הוא שהיא הנותנת? מקודם ששרי העיר עמדו מעצמם או נתמנו ע"י בעלי זרוע לחמו התושבים והגבילו זכויותיהם. אבל כהיום כיוון ששרי העיר נבחרים ע"י התושבים ואינם יכולים לעשות ככל העולה על רוחם, הפקידו בידם הרבה יותר זכויות מכיוון שהדבר הזה שיוכלו לסלק כמה יחידים מביתם, הוא למוכות העיר.

או כלך לדרך זו, רבינו עלה ונסתפק אם מדעי שכירות הרשות משכירו ולקטפו לגבי ישראל דדילמא לא מדעי שכירות כלל גבי ישראל. וכדי להסביר נביא פה לשון תשובות הרשב"א (הלך ה' ס"ה) גבי עובדא דהמן בר ריסתק שלא רצה להשכיר רשותו (שם ס"ג) אמר להם רבא ליל חד מינייהו יתקרב אליו ויקח ממנו רשות להניח חפציו באיזה מקום, דאו הוה ליה כשכירו ולקטו ואמר ר' יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ולקטו נתן עירובו ודיו. וז"ל הרשב"א וכשם ששכירו ולקטו של ישראל נתן עירובו כבעל הבית ודיו כך בא"י ששכירו ולקטו משכיר רשותו ודיו, ורש"י לא כן פירש ע"ב.

הוצא לנו מזה שאפילו הרשב"א גופיה שמביא רבינו לשונו דרך דשכירו ולקטו קולא שהקילו חז"ל הוא דוקא בעכו"ם שרשותו אמור רק משום גזירה. אבל זהו דייקא לשכור ממנו אבל בלהשתתף, הוי שכירו ולקטו דומיא דאשתו דמהני אפילו בישראל, ואפילו בע"כ. וכן מסק שמה הרשב"א בתשובתו להלכה. השתא דאתינא להרבא, נחזור לדברי הריב"ש ששר העיר לא גרע משכירו ולקטו כיוון שיש לו רשות להניח כליו בשעת מלחמה, ולכאורה שם לא היה לשר העיר שום תפקיד אחר ששמש את תושבי העיר וזאת זה. אבל בעירנו ששר העיר מקבל פרס מקופת המסים הנגבית מכל בני העיר, הלא הוא

²⁷ומאידך גיסא הוא סיעתא להגרש"ק שתפיסת הבית מהני כל שהם כמו דרים בחדר אחד.

²⁸אולי פירושו דכל ענין תפיסת יד הוא קולא, (וזה דלא כהגרש"ק), שכירת רשות הוא קולא, שכירו ולקטו הוא קולא, אם שר העיר הוא מטעם שכירו ולקטו. ועיין לקמן אות ו' בפירוש הדברים של גיבוב קולות.

²⁹דהיינו במציאות הנ"ל כשאין רגיל לערב, או כשיש ת"ח מתנגדים ע"פ הלכה, או בלי כפיית בי"ד, או כשסומכין על דין שכירו ולקטו בישראל, או כשמגבבין קולות ע"ג קולות

³⁰ויש שעוררו על דברי רבנו מדברי הבי"י סוף סימן שצ"א תשובה בשם דודו וז"ל ואע"ג דבמלך עצמו משמע מדברי הרשב"א שאין לו כח יותר משו"ל א"כ בנו או שומר החותם שלו ה"ל שכירו דשכירו והא מנ"ל דיכולין להשכיר משכיר דשכירו. ו"ל דה"פ כל שיש לו רשות להניח כליו בבתיים הוה ליה כבעל הבית ממש אע"פ שאינו בעה"ב לפי האמת, אבל לא הביאו רבינו, דאין זה נוגע לענינו כלל. חדא דשם מייירי לגבי נכרי שהקילו בשו"ל. וגם ששם ראייה דאינו בעל הבית לפי האמת רק עשאוהו כבעה"ב לענין לשכור רשותו ממנו.

³¹ועל התמיה אם כל כך גדול כוחו של שר העיר למה צריך לערב בכלל? כבר הזכיר זה רבינו בתחילת דבריו שעמד על זה המהר"ם שיי"ק, וגם הגרש"ק עמד ע"ז כאן.

קונטרס ויציב ונכון

גם מה שגראה שרצה לחלוק על הגרש"ק מחמת איזה קושיא, ובכל תשובותיו נודר מאוד מה כידוע.²⁵ ומסיים שאף דק"ל להקל בעירובין מ"מ אין לנו ללבב קולות ע"ג קולות. לכאורה לא גיבוב יש כאן רק צירוף, וזה דרכו בקודש שמצדף לכסף ולהבה כדי להעמיד כוחא דהדתרא, ובפרט ברבני עירובין?.

זאת ועוד אחרת, כי רבה"ק אשר בהלכות מחצות שהם חשש דאורייתא הלך אחרי המקל, כגון שאין מצרפין העולות והאור האדום וסבבת הדחכות וניחא תשמשתיה ועוד דברים אשר הם בגדר חידושים. וכעניני עירובי חצרות שהם מדברים שציונו ח"ל להקל בהם כאמרו כ"כ אתה מחמיר בעירובין כך אמר אבא כל מה שאתה יכול להקל בעירובין הקל,²⁶ בזה יחמיר רבה"ק נגד דעת הגרש"ק, והשאל ומשיב ועוד.

והאחרון הגדיל עלינו דבריו רבינו, כי בסוף אות ד' שהעסקנו לעיל ח"ל: אבל להלכה כיוון שהדבר במחלוקת הוא שניה כבה"ז אין לדין אלא מה שענינו רואות משנות דור. ופוק חיי שבכר נהנו בכל תפוצות ישראל לתקן עירובין בכל עיריות גדולות בלי שום פקפוק ע"כ. ולמה לא נגד כבה בעינן וכו' הפת? והלא בכל עיריות גדולות כמו ווארשא, אדעסא, ויען היתה התנגדות גדולה כידוע, וכחיים בירושלים עיה"ק וכני ברק, באלשימאר ומרומו, האם כולם מסכימים. גם בניו יארק עצמה היו מתנגדים גדולים והמהרש"ם וכל הגדולים דעמיה מדברים רק מעניני רשויות ואין בכלל מתחשבים עם המתנגדים לזבי העירובי חצרות אף שידעו בבירור שישנם כאילו. ולמה יחוש להם רבינו כאן בבארא פארק?.

אלא נאמנים עלינו דברי הגאונים הצדיקים חברי ביד"צ דקדולתינו שליט"א אשר הותיר ה' לנו לפליטה וחיים אתנו כ"ה לאורך ימים ושנים טובים. והרצה לעמוד על האמת יכול לשאלם כ"ה עמו"ש. שדברי רבינו מאות ה' ואיך נאמרו למקומם ושעתם. בנראה גם ממה שכתב רבינו שאין לנו ללבב קולות ע"ג קולות שזה מה שעמד לנגדו, וזה קאי על העירוב דאן שהוקם בראשונה ע"י הגאון הגדול בעל משנה הלכות שליט"א אשר כידוע רב גובריה וחיליה מאוד בהלכותי דין, וכנראה לא ירדו אז לסוף דעתו, כי היה בניו על ידי צירוף מסילת הברזל ועוד כמה צירופים שהעלה בדעתו הגדולה, כמו שמשמע מסוף אות ד' שלא לסמוך על קולות שונות. ולכן כתב רבינו שזה אינו דבר פשוט לעשות עירוב באופן שאינו מרצה לחלק גדול מהעיר ולהסתמך רק על שכירות משר העיר, צריכין זהירות הרבה ע"כ. אך אינו נוגע כלל להעירוב דידן שנבנה בהדורים רבים כדלעיל (מפי הגאון"ד האליין שליט"א).²⁷

ובעיקר שהמתנגד או המתנגדים דאו היה עז כוחם, ודעישו אמות הסיפים בעתונים וכראדיו כאילו כל העיר מקצה מתנגדת לעירוב. וראה רבינו שהשעה אינה כשירה לכך, והעירוב לא יבא ליד מעשה, וכדי להשקיף הענין לשעתו כתב רבינו ברוך חכמתו דברים שמשמע מתוכם שיש איזה מקום להחמיר בכגון דא, אבל מי שענינים לו ומתעמק ומתבונן בהם, ויודע דרך רבינו בהוראה ומדמה תשובה זאת לשאר תשובותיו, והאמת נר לרגליו. הלא מיד יעמוד על עצתו העמקה של אותו וקן, ומה היו באמת כוונת הדברים.

וכשאחד מן החבורה²⁸ הקשה לו מוכחרת בחיים סימן קכ"ה פלפל בדבריו מפני כבודו. והמתבונן יראה שמביא יותר ראיות לדבריו מקושיות.

וכאן המקום לספר שאו צלצל לבית כ"ק ארמו"ד זצ"ל המכיר של אגודת הרבנים עם מענה גדולה דיתכן שפוסק נגד האנ"מ שהוא לדעתו מחייב את כל העיר. ותשובת רבינו היתה שהוא אינו מתערב, והלא טען שדיתכן שרבינו אינו מצווה לביד"צ שלו שג"כ לא יתערבו. ע"י ענהו רבינו שחברי הביד"צ יש להם דעת תורה בעצמם והוא אינו אומר להם מה יעשו (מדברי הגאון"ד לינו שליט"א)²⁹ והמבין יבין גם מה בני"ל כי כל פעם שדויתה שאלה הגונעת להלכה כמו בשאלות הבשר, האתרוגים, התפילין ועוד. השתדל רבינו לאסוף את חברי הביד"צ לברר וללבן הדברים עמם.

²⁵ נביא דוגמא אחת שמשיב רבינו לאדם גדול שרצה לחלוק על הגרש"ק וז"ל שהדרך שמשגיגין על גאון אדיר שכמותו שממנו נדעשו אמות הסיפים, לא במחשבה, וצריכין עכ"פ ראיות אשר כל הרחות שבעולם לא יזיזו אותם ממקומם. שו"ת דברי יציב א"ח ססקס"ז.

²⁶ ואבא קאי על ר' יוסי שמחמיר במחיצות בדף פו: בטעמיה כי שבת היא איסור סקילה - עיי"ש גם ברש"י חידוש שנהר מזה כי אין לנו לשיטתו רה"ר עיי"ש.

²⁷ עוד כמה טעמים גדולים שהיו אז שאין כאן המקום לפרטם ועוד חזון למועד כשתהיה השעה כשירה לכך. (ואם קצרה רוחך לחכות עיין בסוף ספר אום אני חומה מהרב הגאון הגדול בעל משנה הלכות שליט"א משם תקחנן).

²⁸ ה"ה הרב ר' מאיר צבי הלוי בלומנבערג שליט"א.

²⁹ לא שדבריהם צריכין חיזוק מסיפורי מעשיות אלא מכיון שנתפרסם בעתון אחד עיי"ה המזכיר הנ"ל דברים משונים שכאלו רבינו חזר בו אז, ע"כ הננו מביאין את הדבר הזה לאשורו.

קונטרס וייציב ונכון

ובני"ד הלכנו בעצת רבנו ולא סמכנו על קולות שונות רק במפורסם לכל באי עירנו כמה מירחות ויגיעות יגענו להקים צורות הפתח והמחיצות עם כל ההידורים הנהוגים משנות דור, ומהם כמה שמביא רבנו בתשובותיו. ונחשוב כמה מהם:

שלא יהיו הלחיים אחורי הגדר או בתוך אור מחיצות, ולא תחת שום גג, ויעמדו הלחיים וקופין לגמרי או כגוד אסיק בחוט המשקלת, וחבל הקורה יהיה מתוח כמדת האפשר ולא ישתלשל למטה, והקורה תהיה ישרה ולא תעמוד כאלכסון, ולא קורה ולא לחי העומדים מאליהם, וצוה"פ ידא נראה מבחוץ ומפנים, ולא שום דבר נראה בולט על הלחי גבוה מהקורה, וגם שיש לנו כמה וכמה הקיפים שאם ח"ו יפסל האחד יעמוד השני, ומכיוון שמצרפין מחיצות דבתים והגדרים הוא כנראה היחידי מכל עיירות גדולות שהעומד בה מרובה על הפרוץ ונכון אפילו לשיטת הרמב"ם. וגם עומד תחת פיקוחם של רבנים מובהקים ברצונו הק'.

ה. וקי"ל לסמוך על המיכל בעירובין כי אין לנו קולות על גבי קולות.¹⁰

מסקנא דמילתא

לא רק דליתנייהו לכל הני הו' חששות שהזכיר רבה"ק

אלא אפילו אחת מהנה לא נשארה!

¹⁰ עוד אחרת היתה מצדדי ההיתר ע"ד שמובא בריב"ש הנ"ל שאין אנו בכלל צריכין לשכור רשויות הבתים רק הרחובות. (וכזה מובא בשו"ת ציץ אליעזר חי"ט סי"ז בענין העירוב בלונדון) ועל זה בוודאי שרי העיר הם הבעלים. ויש להאריך בזה הרבה, אבל לא רצינו למנותה כי רק הבאנו הטעמים שמביא רבינו.

קונטרס ויציב ונכון

ואסיים ברברי החת"ם שו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סימן ק"ב שצדיקים מרמים כרבניהם אפילו מה שלא כיוונג, ח"ל ואם אולי רבי" לא כיוון לזה מ"מ האלקי אנה לידו להמתיק בלשון קולמסו שידיה אותו צדיק ניצל מאותו השגיאה, כי כן אורחות גותן התורה ית"ש עם כל עוסקי תורתו לשמה להכחיד תחת לשון קולמסם והצלה משגיאותינו, גם יתורצו ברוחק עכ"פ לא תצא תקלה מתחת ידם וכן כתב בתומים סי' כ"ה עכ"ל

בעת סגירת הגליון ביום א' דר"ח תמוז נתבשרנו בשורה טובה על נצחון שהיה לאחב"י התרדים בעיר מונשריאל. שרצו הגויים וגם מנהלי העיר למנוע הקמת העירוב מטעמי הפרדת דת ומדינה. ואחר מחשובי אנ"ש ה"ה ידידנו הרה"ח ר' מיכל ראזנבערג נ"י, הביאם לבית המשפט העליון דשם, ופזר מהזנו ומזמנו, הרבה עליהם עורכי הדין ומוענים, וב"ה חפץ ה' בידם הצליח. היום נתבשר כי יצא דבר המלכות, כי אין חוש העירוב מפריע לאף אחד, ואינו מכריח שום אדם לדור בתוך תחום העירוב. (אין הקב"ה מקפח שכר שיחה נאה, נימוק השופטים היה כי כל עצמו של העירוב הוא רק חוש, ורק ליהודים המאמינם בו היא עירוב, ולהם לא מפריע. ולמי שאינו מאמין בעירוב הוא נשאר רק חוש ואיך יכול להפריע) ויוכלו אחב"י לתקן עירובין במדינה ההיא כאוות נפשם.

גם נתבשרנו שהרה"ג ר' אשר רייך שליט"א אב"ד דק"ק סידני אוסטרליע מחשובי אנ"ש, נמר בימים אלו את העירוב הגדול שם. וכפי שסיפר לנו ישנם מאות משפחות של בעלי תשובה שממש הציל אותם עי"ז מחילול שבת.

ובמכתב הגה"צ מהאליין שליט"א דמשום חומרא דשבת יש איסור אפילו במתעסק וצריך כפרה אפילו עבר בשוגג על איסור דרבנן, ולכך נחשב מכשול ותקלה מה שאנשים שוכחים ומוציאים) ואינו רוצה לשקוט על זה שהוציאו בלעו מפיו. ואף גם שעל ידי זה נתרבים עירובין בשאר עיירות גדולות כמו שראינו כמונטריאל, סידני, סאן פאלא ועוד שאין עוד למרטם.

מזרו ממון רב ושלחו רבבות העתקים מהמסקא הראשונה מאות ה' הנ"ל לכל תושב ושכיר הדר בבארא פארק. ולא נחו ולא שקטו עד שהדביקה על כל קיר נקי וחלק, חדשות וגם ישנות, עצים ואילנות, תיבות וארונות, דלתות וחלונות, עמודי דנהורא ועמודי טעלעפון, כותלי בית המדרש וכותלי בית המרחץ. עד שכמעט לא נשתייר בעירנו איש ואשה, תינוק ותינוקת, בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית שלא ידע מהופעת ספרי שו"ת דברי יציב של רבנו זי"ע.

קונטרס ויציב ונכון

מוב אחרית

ואם ישאל הקורא אחר שקראנו הטעם האחרון שהוא הפשוט למה אנו צריכין לכל החמשה מעמים האחרים?

שאלה גדולה וצודקת היא זו. וכאמת כללות אנ"ש אינם צריכים לכל זה, כי חזקו עלינו דברי חברי בית דינו הגדול שלי"א, ואלו שזוכרין את סדר בתיבת התשובה הוא חשבו כי חלק התשובה מסעיף ה' ואילך לא נכתבה לדורות. אך חבר המסדרים שיחיו, מכיון שראו שהניח לה רבנו בין תשובותיו. יראו מעשת אל הקודש מלשנות בכתבי רבינו, ומכ"ש להשמיט. ומש"א או התשובה הזאת בין הכתובים הדפוסה כמות שהוא, ומי שעינים לו ומצוי בספרי רבנו. בין יבין את אשר לפניו.

ומכיון שנתגלגלו הסיבות ונדפסו הדברים לדורות היינו צריכים לצאת ידי הכתוב עד כמה שדינו מצעת. וזה עלה לנו להרכיב מרחות ויציעות גדולות, אך לכמוף ראינו בעליל כי מה יצא הדבר ורגלי חסידיו ישמור וכ"ש בד"ת הגדופסים לדורות שנכתבו בקדושה ובכבוד מפורש יוצא מפי בהן גדול, והכל בכתב מד' ה' עליו השביל. ומה שמתור הזהיר משינוי מן המוכות שיצאו מה, שעי"ב הצלחנו בהקמת העירוב על מכונו מפני כמה סיבות דלהלן.

(1) מחמת כן הלכנו לאט לאט וקבלנו הסכמת העיר. וגם המתנגדים והמפריעים ראו כי אולי המה מעומא דמעומא, ואף שיכלו ללחוץ על כמה אנשים הקשורים אתם בקשרי משפחה או השגחה או מערכה, ככל זאת ראו כי רוב רובם המכריע של התלמידי חכמים ולומדי התורה אשר כ"ה עירנו נתברכה בהם, וגם לדבות רבנות אלפי שלומי אמוני ישראל, אפילו מהקדולות שהיה להם סבה צדדית שלא להצטרף, לכב שלם עם המורי הוראה המוכרקים שצדדו בהקמת העירוב. וזה נגרם מחמת שבקשנו וקיבלנו רשותם של הת"ח בדעת רבינו⁹⁹ ומסתברא שעי"ז הצליח ה' דרבינו, בדבר שדרבה גדולים וטובים ממנו לא עלתה בידם, והוביח סופו על תחלתו כי רוח נבואה נורקה בקולמוסו דק', שאם נבקש הסכמת הת"ח יהיה אפשר לערב.

(1) וזו אף זו, בשקברנו מרחוב הרחוב ושאלנו רשותם של הת"ח בדלעיל, שאיל שאלנא גם מחלק גדול מאלו שגילו דעתם בקול קורא (שיצא לאור אחרי השלמת העירוב) שלא הסכימו לערב. ובפירוש השיבו לנו שרק לבני קהלתם דברו מחמת סיבות שונות, אבל אינם מוחים לשאר העיר. ולבאורה מראה מקום הוא לנו לכל ההתנגדות, וכל הדירור דקמן הוא רק לרווחא דמלתא, יגדיל תורה ויאדיר.

(1) היו כמה מהמתנגדים שלצעירינו לא כחלו בשום דבר ורצו לעורר ה"אהבה" גושגה בין כמה חסידים לבין בית מדרשו של רבינו תצ"ל מכיון שחלק גדול מהמתירים והעסקנים היו מקורבים לבית רביה"ק או נמנים על דגלו. ורצו להצית אש המחלוקת באלו כל העירוב הוקם לשם תאות הנצוח של מחנינו, והעירימו סוד לגצל את המצב הקשה בעת בין פלגי החסידים הרים, וגם העלו כרשתם כמה יחידים מקיצוני המתנה, וכמעט שעלתה להם מדימתם. ותשובת רבינו שגריאה בעין בלתי כוחנת כאוסר, סתמה מענותיהם. וזה גם הטעם שלא ראינו לנחוץ לפרסם הדברים האלה בריבים עד עתה במאמר הרבם חושך אמריו וידע דעת גוי (משלי ח').

(1) כמה דיו נשפך וכמה שקעות ארוכות של לימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בסוגיא קשה דעירובי חצירות שוביני ע"י חלק התשובה הזאת. ונתבררו ונתלכנו ונחדשו ע"י כך הרבה הלכות מאלו שאין ת"ח מצויין בהם.

(1) דברי הראשונים והאחרונים הם קשים מאוד נגד המתעקשים מלהעמיד עירובין כי הם מהמיאים את הרבים¹⁰⁰, ואולי יש להם איזה תיקון בה שפרסמו בריבים את דברי רבינו.

⁹⁹עד כמה שהשתדלנו להניח דעת הת"ח שבעיר תעיד העובדא שבתחלת העירוב היה שם אתנו לעזרינו הרה"ג ר' יצחק צבי סופר שליט"א, בקי נפלא בכל הלכות עירובין. ויצא לו בלימודו איזו חומרא בהלכות גג הבלט שעי"ז היא נראה לו שצריכין לתקן במחיצות גם את גשר מסילת הברזל העוברת לערך עשר אמות מעל לשכונתינו. ואע"פ שהברי בי"ד המיוחד כולם פסקו לנו כי אין להשיגה בכגון דא כל עיקר. מ"מ עשינו הרבה תיקונים והשתדלויות ובכללם אצל הממונים על מסילת הברזל כדי להניח דעתו, משום דברי רבינו הנ"ל.

¹⁰⁰ואם היו מקימים עירוב ומתקנים מחיצות ואח"כ יאסרו הסלטול מפני החשש מה טוב ומה נעים. אבל לחרום נגד עצם הקמת העירוב שמונע חילול שב"ק עם כל הטעמים המשוניים, ובפרט לקלקל העירוב בידים.

והבעל דבר מפיסד ע"י העירוב רבבות עבירות של חילול שבת בכל שבוע שנגרמו ע"י שוגגים ומזידיים ולא יודעים וכו' (ועיין במכתבו של הגה"צ מלינו שליט"א, שהעלה בדעת הצפנת פענח שאם יש תיקון ע"י עירובין גם אם שוכח, לא היו בגדר מתעסק רק עבירה בשוגג דצריך כפרה.

קונטרס ויציב ונכון

ונחתום בדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע וזלה"ק וע"פ אריה"ק הסמ"א נקרא רשות הרבים עלמא דפרודא והקדושה רשות היחיד, וכן איתא בספה"ק בביאור הכתוב כי עדת חנף גלמוד היינו שדרשעים יושבים גלמודים וכל אחד מהם בודד ישב, ואלמלי היו בני" מתנהגים בקדושה היו שרויים באהבה ואחווה וכמצות התורה ואדבת לרעך כמוך והיו נעשים כולם אגודה אחת לעשות רצון קונם בלבב שלם.³³

הדברים האלו נכתבו לאנשים כערכי, ואני תפלה שידיה זה לאנ"ש בבחינת תן לחכם ויחכם עוד. ודי יצילנו משגיאות.

חבר וועד העידוב דבארא פארק

מ' תמו תשס"א

³³ ד"ת מאת כ"ק אדמו"ר זצ"ל בעידן רעוא דרעוין פרשת נשא תשל"ז הנדפס בשנה זו.